

jaargang 14 nummer 1

INHOUD

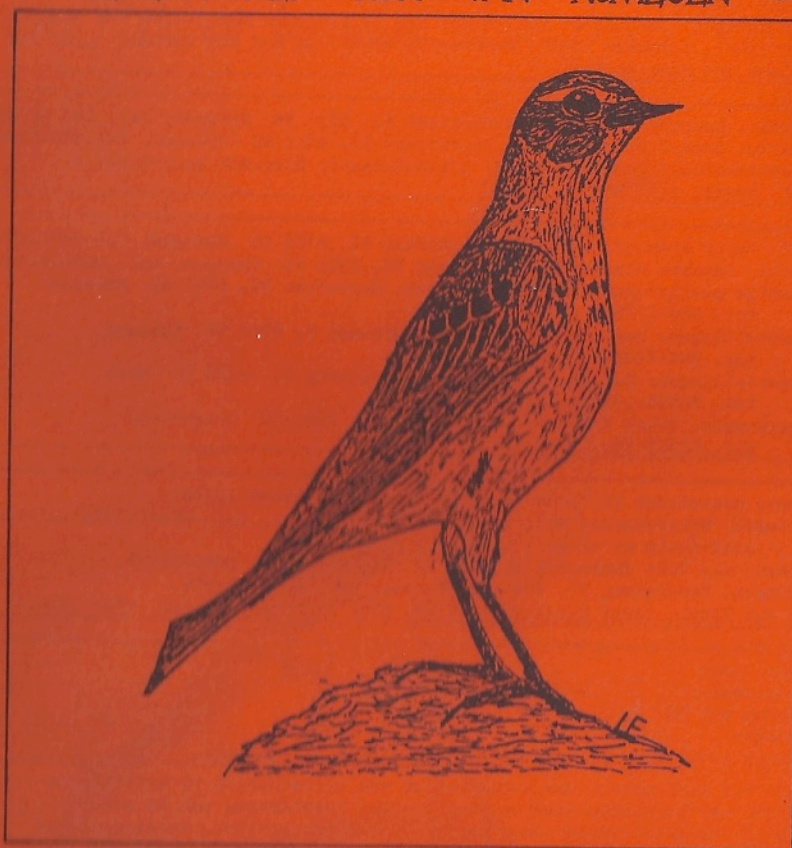
De Waterpieper Anthus spinoletta
spinoletta in het Rijk van Nijmegen
1966-1986 1-47

AGENDA

3 maart 20.00 uur (donderdag)
zaal N5 Wiskunde en Natuur-
wetenschappen Heyendaalseweg
Nijmegen
Ledenvergadering

DE MOURIK

VOGELWERKGROEP RIJK - VAN - NIJMEGEN e.o.

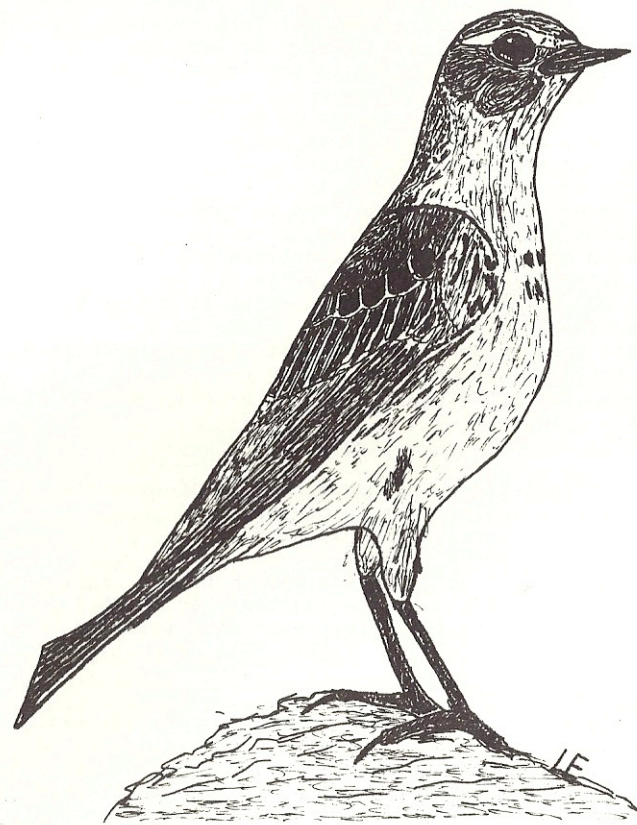
jaargang 14 nummer 1
1988

themanummer WATERPIEPER

DE WATERPIEPER

Anthus spinoletta spinoletta

in het Rijk van Nijmegen en omstreken
1966-1986

1. Inleiding

Eind 1985 plaatste ik een oproep in de Mourik om alle Waterpieper-waarnemingen op te sturen naar het archief van de VWG. Aan deze oproep werd vrij massaal gehoor gegeven. Hierdoor schoten de aantallen van 1985 en 1986 omhoog (zie figuur 1.). Door de verhoogde waakzaamheid betreffende de Waterpieper lagen in deze twee jaren de aantallen veel hoger dan in andere jaren.

In tegenstelling tot publicaties in Nederland en Duitsland was er in het Rijk van Nijmegen e.o. vrijwel niets bekend over het aantal overwinterende Waterpiepers. Ik hoop door middel van dit artikel enigzins een schatting te maken van het aantal overwinteraars in ons werkgebied en op een aantal vragen antwoord te krijgen.

Langs de Groesbeekse Leigraaf werden door mij veel intensieve tochten gehouden zodat een vrij groot deel van de waarnemingen uit 1985 en 1986 hier vandaan kwamen. De aantallen die ik hier aantrof lagen meestal rond de 10 ex.

De winter 1986/87 was een interessante winter, zodat de gegevens van jan. en feb. 1987 ook nog zijn opgenomen. Deze zijn verwerkt in het hoofdstukje "Wintervoorkomen" en in hoofdstukje "De Waterpieper in Groesbeek" (zie 8. en 9.).

De jaren 1985 en 1986 beslaan ongeveer de helft van het gehele waarnemingenbestand. Zodoende waren deze het meest geschikt voor de meer intensievere kant van dit artikel.

De aantallen die er op het einde van 1986 verzameld waren, waren ruim voldoende om er een goed artikel van te kunnen maken. Ik heb alle gegevens eerst globaal doorgenomen, schattingen naar boven afgerond, + tekens doorgestreept, en de onbruikbare gegevens geschrapt (bv. Water-/Oeverpieper 1 ex.). Ik heb ook een waarneming van maar liefst 200 ex. moeten schrappen omdat de waarnemer niet geheel zeker was van zijn waarneming.

Er zullen in dit verslag heus wel waarnemingen ontbreken, omdat ik ze vergeten ben. Ook kan het zijn dat er gegevens te laat binnenkwamen zodat ze niet meer verwerkt zijn. Bij voorbaat mijn excuses voor dit.

2. Beschrijving

De soort *Anthus spinoletta* is verdeeld in drie ondersoorten nl.:

- 1) *Anthus spinoletta spinoletta* (Waterpieper)
- 2) *Anthus spinoletta littoralis* (Oeverpieper)
- 3) *Anthus spinoletta petrosus* (Rotspieper)

Soms wordt de indeling in ondersoorten niet gebruikt, maar men beschouwt bovenstaande dan als aparte soorten. Men wijdt dit aan de geografische verspreiding (De Waterpieper broedt immers in de bergen en de Rotspieper en de Oeverpieper langs de kust).

2.1. Verspreiding over Europa

De Waterpieper is een broedvogel van gebergten zoals de Alpen, de Apenijnen en de Pyreneeën. Deze broedt op alpenweiden en langs rotsachtige hellingen, of op meer vlakke grond langs waterlopen, op grote hoogte. De vogel trekt in het najaar naar lager gelegen gebieden en is dan verspreid over bijna geheel Midden Europa, delen van Noord-Afrika en kleine delen van Azië (zie kaart 1.).

De Oeverpieper is een broedvogel van de kusten van Scandinavië.

Deze overwintert langs de kusten van West- en Zuid-Europa.

De Rotspieper is een voornamelijk standvogel langs de kusten van de Britse eilanden en Noordwest-Frankrijk (Bretagne).

Oever- en Rotspieper broeden langs rotsachtige kusten of kliffen of op meer moeraskusten met af en toe rolstenen of grondkliffen. In het uiterste noorden broedt de Oeverpieper op de moerassige toendra langs de kust.

2.2. Voorkomen in Nederland

De Waterpieper is in ons land de laatste jaren erg in aantal toegenomen en neemt nog steeds toe. Pas in de jaren zeventig is duidelijk geworden dat de Waterpieper een minder schaarse doortrekker en wintergast is dan eerder werd aangenomen. Voor de zestiger jaren stond de Waterpieper als zeldzaam te boek. De Afivauna van Midden Nederland (1971) meldt dat de Waterpieper een zeldzame en onregelmatige gast is. Deze trend is ook in het Rijk van Nijmegen te zien. Van voor 1970 is slechts één waarneming bekend. Pas na intensief onderzoek en regelmatige tellingen is men tot de conclusie gekomen dat de Waterpieper een regelmatige doortrekker en wintergast is. Er zijn twee redenen die worden aangevoerd nl.:

1) Doordat de Waterpieper vrij moeilijk te onderscheiden is van bv. de Graspieper lijkt het er op dat er in het verleden een sterke onderschatting was van het aantal Waterpiepers.

2) Men voert als tweede reden aan dat de Waterpieper pas de laatste jaren met grotere aantallen in Noordwest-Europa is verschenen.

De Oeverpieper is in ons land een doortrekker en wintergast in vrij klein aantal en dan met name langs de kust en in veel mindere mate in het binnenland.

De Rotspieper is in ons land een dwaalgast. Volgens Petersons Vogelgids is er één ringvangst bekend uit 1958.

2.3. Herkenning

Ik wil hieronder globaal de herkenning van zowel Waterpieper, Oeverpieper als Rotspieper bekijken, hoewel de Rotspieper in ons land een dwaalgast is. Ik zal in het Portret van de Waterpieper (zie 3.) dieper ingaan op kenmerken, gedrag en enkele andere zaken (bv. de trek). Ik zal hieronder vooral ingaan op de herkenningspunten van de drie ondersoorten. Hierbij werd vooral gebruik gemaakt van gewone veldgidsen zoals Petersons Vogelgids.

De soort *Anthus spinoletta* is iets groter en forser dan de Graspieper (resp. *Anthus spinoletta* 17 cm. en *Anthus pratensis* 15 cm.). Deze soort is van alle andere piepers te onderscheiden door de donkere poten.

Waterpieper: bovenzijde. vrij donker, olijfkleurig, vaag gestreept. De onderzijde is in de winter witachtig en weinig gevlekt. In de zomer is de onderzijde witachtig, ongestreept en bedekt met een rozige gloed. De bovenzijde is in de zomer meer asgrauw. De Waterpieper heeft steeds een witte wenkbrauwstreep en witte buitenste staartpennen.

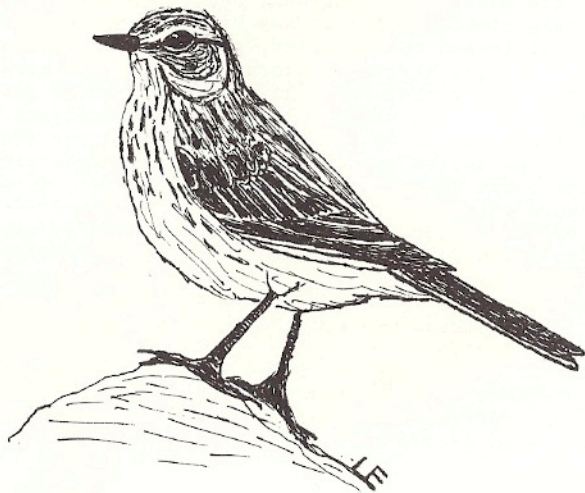
Oeverpieper: De bovenzijde is als de Waterpieper, maar met meer duidelijke vlekken. De onderzijde is bruingeel, sterk en dicht gevlekt. De Oeverpieper heeft een roomkleurige, weinig duidelijke wenkbrauwstreep en grauwe buitenste staartpennen.

Rotspieper: De verschillen tussen Rotspieper en Oeverpieper zijn in de winter niet te onderscheiden. Dit kan alleen bij een ringvangst en een uitgebreide bestudering van het verenkleed. Ik wil daarom ook naar de Oeverpieper verwijzen.

Hieronder wil ik het geheel aanvullen met enkele specifieke kenmerken van zowel Waterpieper als Oeverpieper in de winter (zie tabel 1.).

tabel 1. Kenmerken van Waterpieper en Oeverpieper ontleend aan Koning (1982)

Kenmerk	Waterpieper	Oeverpieper
binnenvlag buitenste staartpen	met scherp afgetekende vlek aan de top	met bleekbruine vaag afgetekende wigvormige vlek aan de top
op één na buitenste staartpen	meestal met witte vlek aan de top (tot 13 mm. lang)	zonder of met kleine lichte vlek aan de top
wenkbrauwstreep	witachtig, duidelijk	rooinkleurig, weinig duidelijk
kleur onderzijde	vuilwit	geelachtig
bovenzijde	warmbruin met onduidelijke afgetekende vlekken op de rug	olijfbruin met duidelijk gevlekte rug
tekening onderzijde	borst en flanken met duidelijk afgetekende vlekken	borst, buik en flanken met onscherp afgetekende vlekken

3. Portret

Ik wil in het portret van de Waterpieper wat dieper ingaan op de kenmerken, het gedrag en enkele andere zaken van deze vogel. Hierbij werd vooral gebruik van de Glutz, Pätzold, enkele artikels en van mijn eigen waarnemingen.

3.1. Uiterlijk

Voorjaarskleed (broedkleed). De kleur van de kop is asgrijs. De wenkbrauwstreep is witgrijs, maar minder duidelijk als in de winter. bovenzijde: bruingrijs met zwarte lengtestreepjes, waardoor een zwakke of vrijwel geen lengtestreping ontstaat.

onderzijde: witgrijs, ongevekt of een klein beetje gevlekt langs de flanken. Keel, krop en borst zijn bedekt met een roze tot een meer wijrode kleur. Meestal zijn bij de $\sigma\sigma$, de buik en de flanken sterker gestreept en zijn ze minder roze gekleurd dan de $\delta\delta$. Maar deze verschillen zijn zo miniem dat het beter is ze niet te gebruiken. Je kunt een δ dan beter aan bv. de zang herkennen.

Naarmate de zomer vordert wordt de wenkbrauwstreep wit, de bovenzijde bruiner en de onderzijde kleurt meer in de richting van geelwit. Ook raken de flanken en de borst wat gevlekt. De witte wenkbrauwstreep is in het voorjaar aanwezig (eigen wrn. uit het voorjaar).

Winterkleed. Verschilt van het zomerkleed door de warmbruine bovenzijde met onduidelijke lengtestreping op de rug. Deze is sterker gevlekt als in het broedkleed. De onderzijde is in de winter vuilwit tot grijzig. De borst en de flanken zijn nu sterk, donkerbruin gestreept. De wenkbrauwstreep is nu minder duidelijk wit, maar nog veel duidelijker dan de Oeverpieper.

Snavel. De snavel is vrij puntig en vrij lang. De snavelkleur varieert van geelachtig, leigrijs tot zwart. Het meeste komt een zwarte tot zwartgrijze snavelkleur voor (eigen wrn.).

Poten. De pootkleur is bruin, donkerbruin of zwart. In de meeste veldgidsen is dit het meest genoemde kenmerk.

Ogen. Bruinig, lijken vaak zwart. Witte oogring.

Staart. De staartkleur is bruinzwart met waarneembare lichte zomen. De buitenste staartpenen laten aan de binnenkant een ongeveer 32 mm. lange, witte vlek zien.

3.2. Geluid

Zang. Een opeenvolging van 2-5 rijen verschillende aparte roepjes die klinken als,

"zi", "zip", "zit", "tsi", "tri", "bri" of "dwis"

De zang wordt ten gehore gebracht in een fladderende baltsvlucht. Bij het opstijgen bestaat de zang uit een opeenvolging van constante tsjilpen (een herhalend "wiss"). Als de hoogste stand is bereikt wordt het tempo sneller en worden de gelijke tonen afgewisseld door dubbeltonen (een snel "zillitr"). Tijdens de daling wordt het tempo weer langzamer (een herhalend "zim, zim").
Roep. De lokroep die vrij vaak in groepsverband werd gehoord is een vrij langgerekt, rustig,

"psip, psip"

De alarmroep is een veel fellere, schelle roep:

"zitt, zitt"

Heijnen (1985) zegt dat de alarmroep pas gehoord wordt als de Waterpieper een paar meter boven de grond en het gevaar vliegt. Dit heb ik ook veelvuldig waargenomen. Maar het was ook vaak zo dat een Waterpieper langs een slootkant of uit een weiland opvloog en op een paaltje fel ging zitten alarmeren, een eind van het gevaar verwijderd (ik-zelf was meestal "het gevaar").

Het alarmroepje werd meestal met vele tussenpozen geuit.

Deze beide roepjes verschillen van de Graspieper doordat de Graspieper meestal een snel herhaald: "tsiep-tsieptsieptsiep" laat horen. De roep van de Waterpieper is verder iets langer gerekt, wat harder en minder afgebeten.

Een ander roepje dat gehoord werd, was een vrij langgerekt, scherp:

"ierrp, ierrp"

Hierbij ligt de nadruk op de r-klank. Het gekke is dat alleen de Glutz en v.d. Berg hier melding van maken. Deze roep is specifiek voor de Waterpieper en totaal afwijkend met de Oeverpieper. Ik heb dit roepje slechts enkele malen gehoord. Ook in geen van de veldgidsen die ik bekeken heb werd deze roep genoemd. Voor een schuwe vogel als de Waterpieper is de roep een zeer belangrijk determinatiemiddel! Deze roep is een duidelijk verschil tussen Water- en Oeverpieper.

3.3. Voedsel

Het voedsel van de Waterpieper bestaat uit insecten, spinnen en enkele andere zaken. Het plantaardige deel bestaat in de zomer uit verschillende bessen en enkele andere zaken. In de winter uit allerlei zaden.

Meer als de helft van de dag vind je de Waterpieper op zoek naar voedsel, dat in de regel vanuit de vegetatie, op de grond of uit het water wordt verzameld.

In de winter worden de Waterpiepers op weilanden e.d. foeragerend aangetroffen, waarbij ze bij onraad eerst in wegduiken alvorens op te vliegen.

Het voedsel wordt verzameld door bv. over een drassig weiland te trippelen en links en rechts insectjes weg te pikken. Op dit drassige weiland dat voortdurend door een pony werd platgetrapt (eigen wrn.) foerageerden vrijwel altijd een groepje Waterpiepers. Ze trippelden alle afzonderlijk zeer snel over dit weiland om dan ineens tot stilstand te komen en links of rechts wat weg te pikken.

Langs de kanten van beken werd een andere manier van voedselzoeken waargenomen. Er werd voorzichtig gelopen en er werd zeer rustig rondgekeken en zeer veel stilgestaan.

3.4. Vlucht

De vlucht van de Waterpieper wordt gekenmerkt door een pieperachtige vleugelslag en vlucht. De Waterpieper heeft een vrij lange staart, zodat de vlucht meer kwikstaartachtig is dan de Graspieper. Op de trek is de vlucht van de Waterpieper rustiger dan de vlucht van de Graspieper.

3.4.1. Opvliegen

Verstoring. Vliegt sterk fladderend met een boog omhoog en versnelt zo het tempo. Hierna wordt de vlucht op een hoogte van enkele tot ± 10 meter vervolgd. Als de Waterpieper pas enkele meters in de lucht vliegt, klinkt de alarmroep pas. Vaak wordt op veilige hoogte een cirkelvormige vlucht gedraaid boven het gevaar, om eventuele soortgenoten te waarschuwen.

3.4.2. Landen

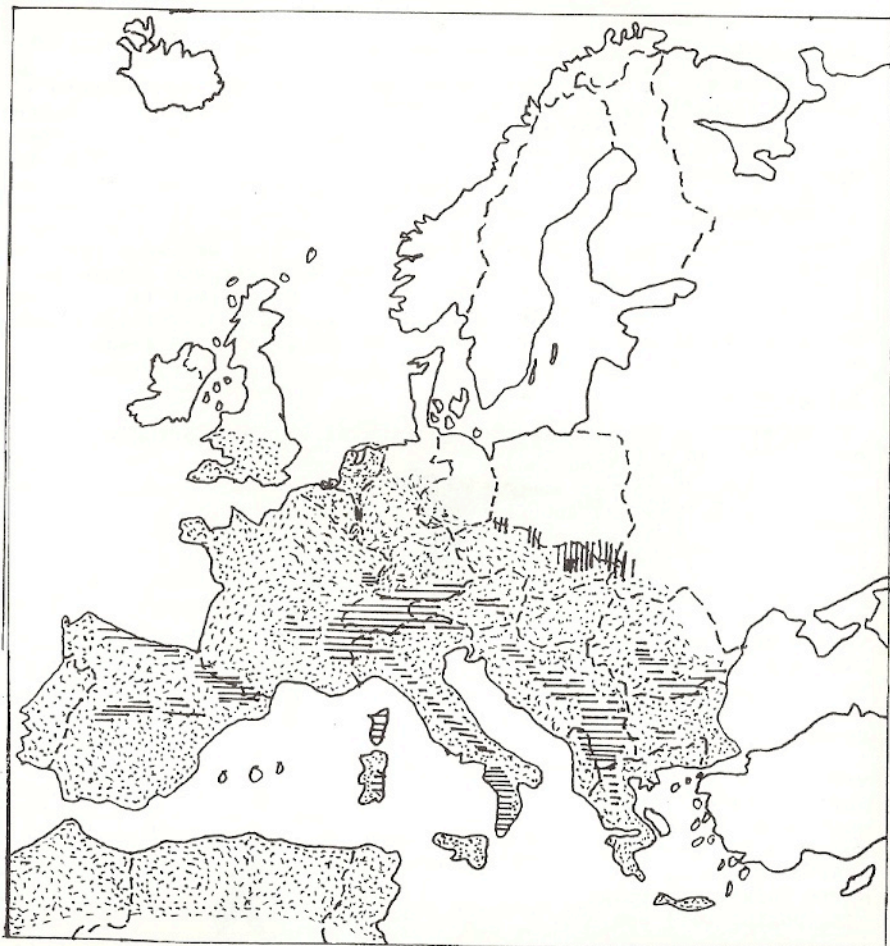
De Waterpieper is meestal snel geneigd na een verstoring weer ergens te gaan zitten,

vrij vaak op of zeer dicht bij de plaats van verstoring. Bij de Groesbeekse Leigraaf landden de vogels op een afstand van 0-500 meter. Vaak landden de vogels op dezelfde plaats als vanwaar ze waren opgevlogen. Na de cirkelende vlucht boven gevaar

daalden ze weer snel. De Waterpieper daalt vrij snel in een snelle of ook vaak in twee bogen naar beneden. Na een korte duikvlucht volgt een (poging tot) een landing. Vaak ook komt er na een korte duikvlucht een klein stukje rechte vlucht waarna weer een duikvlucht volgt.

LE

Kaart 1. De verspreiding van de Waterpieper over Europa

- = jaarvogel (broedvogel en tevens wintervogel)
- = alleen broedvogel
- = alleen wintervogel

3.5. Broedbiotoop

De Waterpieper broedt op grote hoogte tussen een hoogte van 600 en een hoogte van bijna 4000 meter tussen de boomgrens en de sneeuwrens. Er is geen vogel die op zulke hoogten zo'n grote populatiedichtheid bereikt als de Waterpieper. Er wordt gebroed op vochtige alpenweiden, langs steile hellingen. Hier ligt het nest zeer diep onder het gras verborgen. Ook wordt er gebroed op rotsachtige hellingen, of op meer vlakke grond langs waterlopen op grote hoogte. De Waterpieper heeft een voorkeur voor water in de buurt van z'n nest.

3.6. Verspreiding

In dit hoofdstukje behandel ik de verspreiding zoals die nu bekend is.

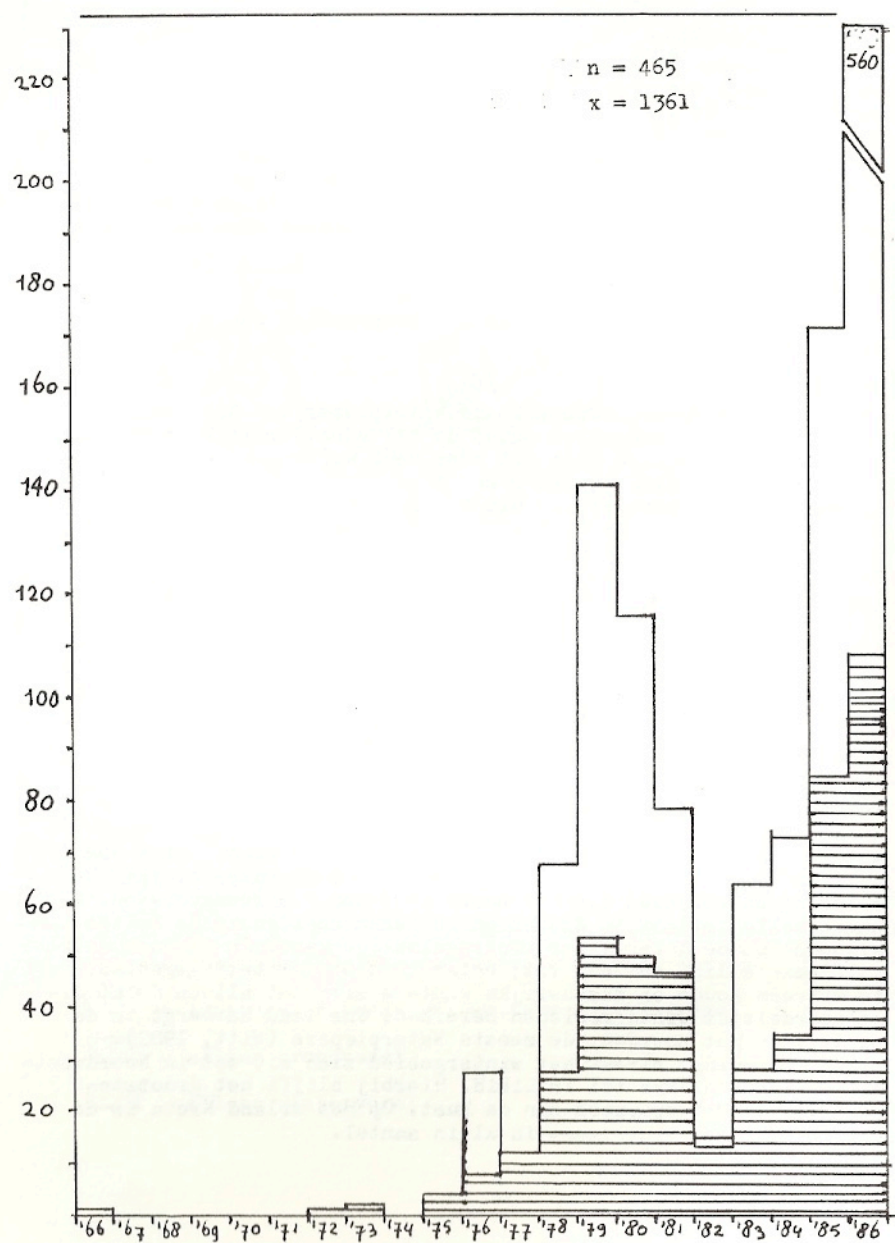
3.6.1. Broedgebied

In Midden en Zuid-Europa komt de Waterpieper tot broeden in gebergten. Het broedgebied omvat de eilanden Sardinië en Corsica. In Spanje strekt deze zich uit over de Sierra de Gredos, Sierra de Guadarrama, het Kantabrisch gebergte en natuurlijk de Pyreneeën. Frankrijk wordt bevolkt van het Centraal-Massief tot in de Vogesen. Verder nog de Jura. In West-Duitsland is de Waterpieper verspreid over het Schwarzwald en de Beierse Alpen. Vanuit de Alpen bij Vercors en Mont Ventoux (Frankrijk) breidt het broedgebied zich uit tot in Joegoslavië. En verder strekt het zich uit vanuit de Apenijnen (Italië) zuidwaarts tot in het Silagebergte en in de Kalabrië. Verder komt de Waterpieper verspreid voor in de Sudeten en in de Karpaten. Vanuit het Dinarische gebergte in Joegoslavië zuidwaarts tot in het Pindos gebergte. Van hieruit naar de Olympus en de Pangafon in Griekenland.

3.6.2. Wintergebied

De Waterpieper overwintert in grote delen van Midden en Zuid-Europa. De belangrijkste wintergebieden liggen in Zuid-Frankrijk, Spanje en in het noorden van Italië. Maar er trekken ook veel Waterpiepers vanuit de Alpen, de Sudeten en waarschijnlijk ook de Karpaten via de Grote Rivieren in noord tot noordwestelijke richting en belanden dan ver noordelijk van de broedgebieden. Ze komen zelfs terecht in Zweden en in Denemarken en op de Britse eilanden is de Waterpieper een regelmatige gast. In de Donaudelta in Roemenië ligt ook een vrij belangrijk overwinteringsgebied. In extreem koude en sneeuwrijke winters zijn het alleen de ♂♂ die de noordelijke wintergebieden bereiken. Ons land herbergt in de winter, in het noorden, de meeste Waterpiepers (Witt, 1982).

Naar het zuiden strekt het wintergebied zich uit tot in Noordwest-Afrika, van Marokko tot in Libië. Hierbij blijft het grootste deel van de Waterpiepers aan de kust. Op het eiland Kreta is de Waterpieper een wintergast in klein aantal.

Figuur 1. Het aantal waarnemingen en het aantal Waterpiepers per jaar in het Rijk van Nijmegen e.o. (periode 1966-1986).

□ x ▨ n

3.6.3. Trek

Zogauw de jongen groot zijn verzamelen de Waterpiepers zich in de bergen in groepen van ten hoogste 150-250 ex. De eerste Waterpiepers die uit hun broedgebieden wegtrekken bereiken rond begin sept. hun overwinteringsgebieden. Maar Waterpiepers kunnen tot okt. in hun broedgebieden blijven. Als het een zachte winter is kunnen er ex. tot in dec. en zelfs de gehele winter in hun broedgebieden blijven. Normalerweise worden de hogere bergen in de winter geheel verlaten. In de noordelijke wintergebieden verschijnt de Waterpieper pas in grotere aantallen rond half okt. Eind okt.-begin nov. is er de grootste doortrekkpiek te zien, waarna de trek tot in dec. door kan druppellen.

De voorjaarstrek terug naar de broedgebieden begint reeds rond begin feb. De doortrekkpiek wordt bereikt tussen het einde van feb. en het einde van mrt. Hierna lopen de aantallen sterk terug en de laatste Waterpiepers worden gezien op het einde van apr. of het begin van mei.

Het lijkt er op dat de Waterpieper, die in het najaar naar de laaggelegen gebieden van Midden- en Zuid-Europa trekt, de grote rivieren als Maas en Rijn volgt tijdens zijn trek. Dat zou de oorzaak kunnen zijn dat de Waterpieper in het rivierengebied meer wordt gezien als in de rest van het land.

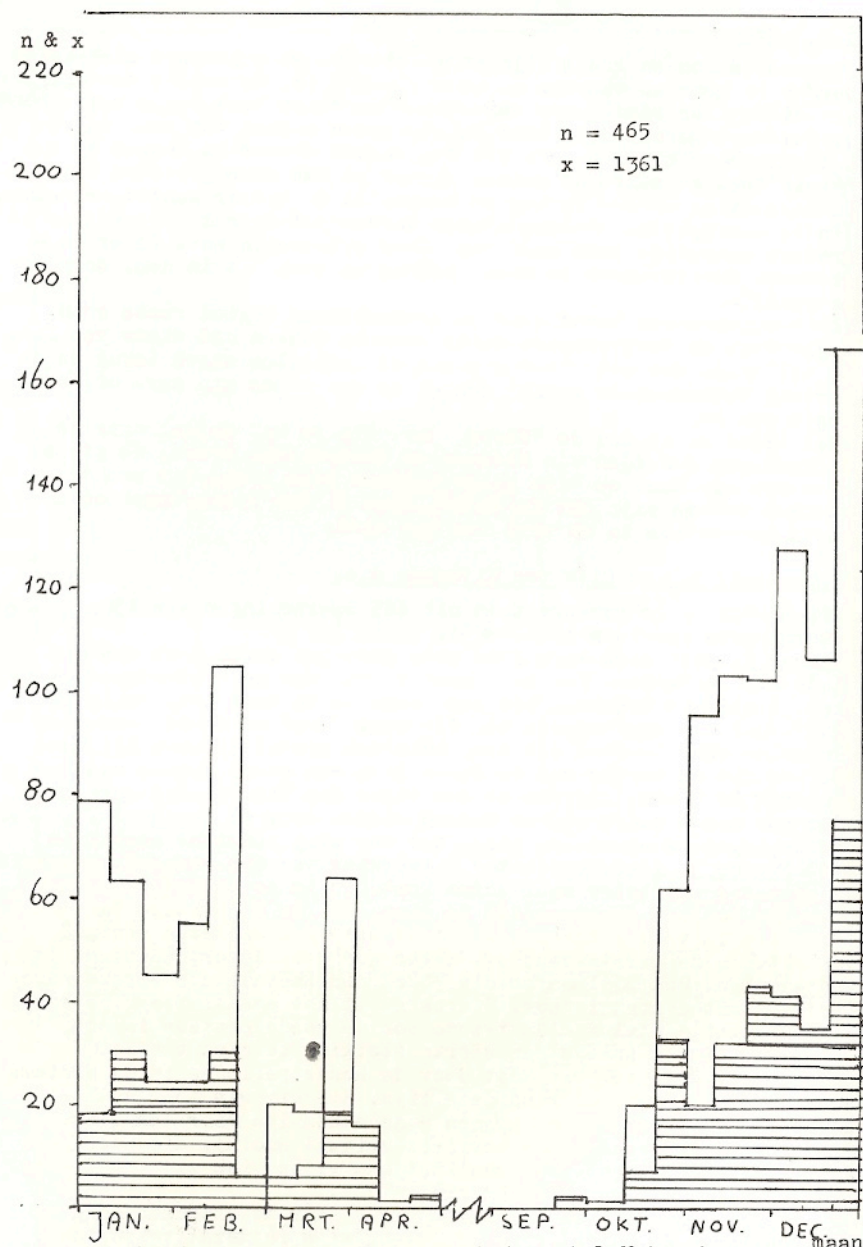
4. Voorkomen in het Rijk van Nijmegen e.o.

Dit hoofdstuk is samengesteld uit 465 waarnemingen van 1361 Waterpiepers (periode 1966-1986).

Figuur 2. werd verkregen door alle wrn. per derde deel van een maand uit te werken. Uit de figuur blijkt dat de Waterpieper eind sept. begint te trekken, het gaat slechts om twee wrn. Begin okt. blijft het ook nog slechts bij één wrn. Vanaf half okt. nemen de aantallen snel toe tot een vrij constant aantal in nov. Dit komt overeen met de vogels van de Grote Rivieren en de Vogels van Limburg. De Glutz, Bijlsma en die Vögel des Rheinlandes spreken over een grote doortrekkpiek tussen midden okt. en begin nov. Hierna lopen de aantallen terug tot een vrij constant aantal in nov. Figuur 3. geeft een beter uitwerking van okt. en nov., waaruit de situatie wat beter naar voren komt. Nu is er in het Rijk van Nijmegen wel een doortrekkpiek te zien, nl. de 5^e pentade van okt. Deze piek is veel kleiner als bij de anderen. De zesde pentade van okt. en de eerste van nov. laten weer een lager, constant aantal zien. Ook Bijlsma en die Vögel des Rheinlandes spreken over een constant aantal in nov. Hierna neemt het aantal weer toe tot een constant aantal van de tweede tot de zesde pentade in nov.

Eind dec. is er ineens een sterke steiging te zien van het aantal Waterpiepers. Dit komt door de koude periodes in de winters van 1985/86 en 1986/87 rond deze tijd. Hierbij was toen veel water dichtgevroren en er kwamen hoge aantallen voor langs de Groesbeekse Leigraaf (deze bevriest vrijwel nooit), die zeer veel door mij werd bezocht. Bijlsma laat een grote piek zien rond eind jan. en de Vogels van Drenthe midden dec.

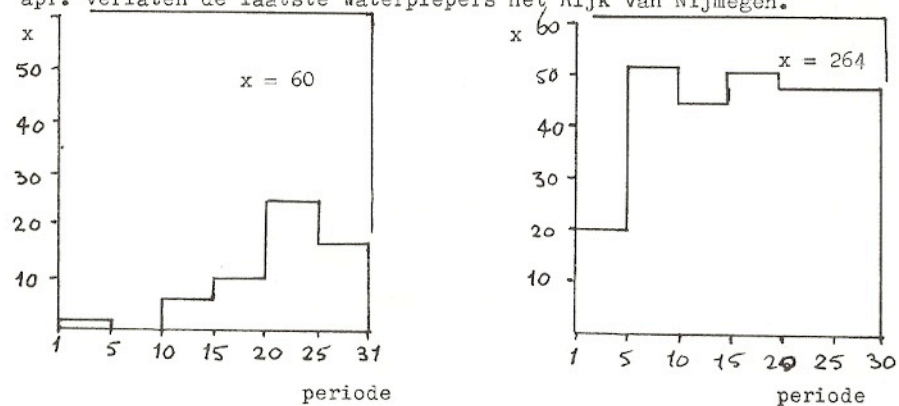
Begin feb. komt de voorjaarstrek terug naar de broedgebieden op gang en lopen de aantallen weer op. Er zijn in deze trekperiode twee doortrekkpieken te zien, nl. midden feb. en eind mrt.

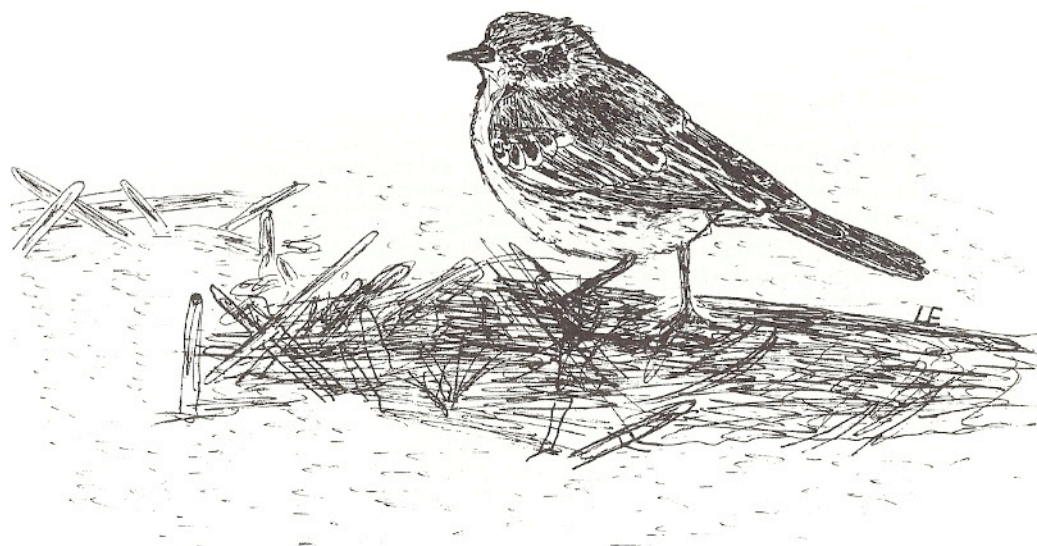
Figuur 2. Het aantal waarnemingen en het aantal Waterpiepers per decade in het Rijk van Nijmegen e.o.

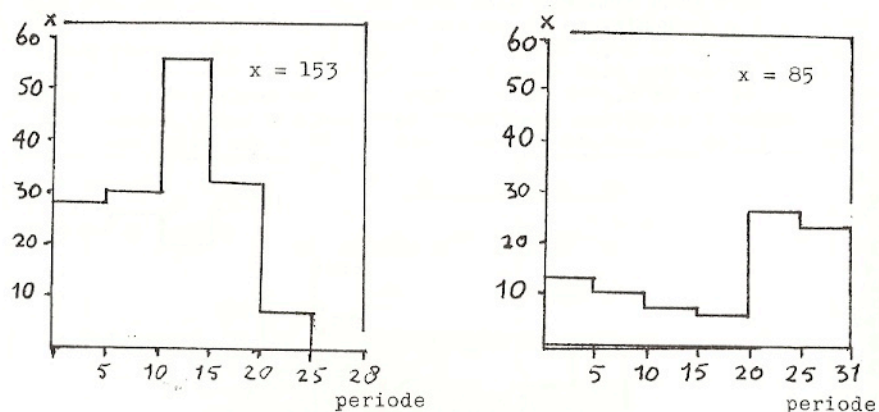
▨ n (=wrn.)
▭ x (=ex.)

Bijlsma laat eind mrt. een piek zien en de Vogels van Drenthe rond begin mrt., maar hier is de gehele maand mrt. goed bezet. Figuur 4. laat de twee doortrekkieken in feb. en mrt. beter zien. Nu is er de eerste piek in der derde pentade van feb. te zien en de tweede piek in de vijfde en iets minder in de zesde pentade van mrt. In de maand apr. worden de laatste Waterpiepers waargenomen. Eind apr. verlaten de laatste Waterpiepers het Rijk van Nijmegen.

Figuur 3. Het aantal Waterpiepers per pentade in oktober en november in het Rijk van Nijmegen e.o.

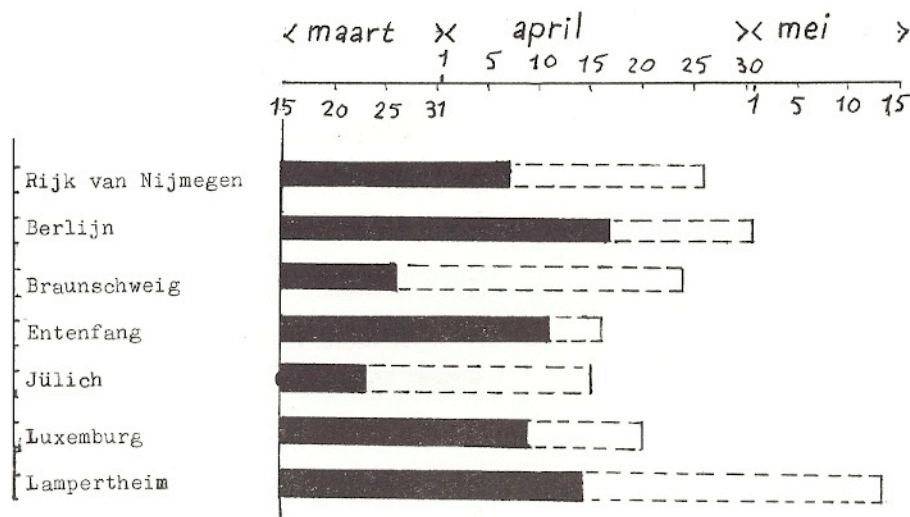
Figuur 4. Het aantal Waterpiepers per pentade in februari en maart in het Rijk van Nijmegen e.o.

4.1. Scheiding voorjaarstrek-najaarstrek

In dit stukje zal ik de voorjaarstrek en de najaarstrek nog wat meer behandelen. Uit 3.6.3. blijkt dat de voorjaarstrek tussen feb. en apr. moet liggen. Dat is in het Rijk van Nijmegen ook zo, maar begin feb. is er nog niet zoveel van te merken. Uit figuur 4. blijkt dat in de eerste twee pentades van feb. er een gelijk aantal te zien is. In de derde pentade is er wel degelijk sprake van trek, er is een duidelijke trekpiek te zien. De meeste literatuur geeft eind feb. pas een trekpiek. Je zou dus kunnen zeggen dat de eerste voorjaarstrek bij ons wat eerder valt als in andere gebieden. De laatste pentade van feb. en de eerste vier van mrt. laten een mooie afname zien. De piek in de vijfde en iets minder in de zesde pentade van mrt. komen overeen met de meeste literatuur. In april worden in het Rijk van Nijmegen e.o. de laatste Waterpiepers gezien. Dit komt overeen met de "boeken". De laatste passeren eind apr. of begin mei. Uiterste data in het voorjaar:

9-4-1978 1 ex. Ooyse Graaf
 12-4-1979 1 ex. Oude Waal-Ooypolder
 21-4-1981 1 ex. Oude Waal-Ooypolder
 26-4-1986 1 ex. Plakseweg-Groesbeek

Vogels van de Grote Rivieren geeft als uiterste datum; 23-4, Vogels van Drenthe; 10-5, Vogels van Limburg; 16-4 en Bijlsma; 13-5. Volgens Witt (1982) zijn er alleen in Nederland waarnemingen bekend van half mei. Figuur 5. geeft de gemiddelde laatste wrn. in het voorjaar in 12 onderzochte jaren in het Rijk van Nijmegen e.o. (zwarte lijn). Ik heb ook dezelfde gegevens in de figuur verwerkt die afkomstig waren uit verschillende gebieden in West-Duitsland (Witt, 1982). De doorgetrokken stippellijn geeft de allerlaatste wrn. aan in het Rijk van Nijmegen en in de andere gebieden. Figuur 6. geeft de omgekeerde situatie weer. De gemiddelde eerste

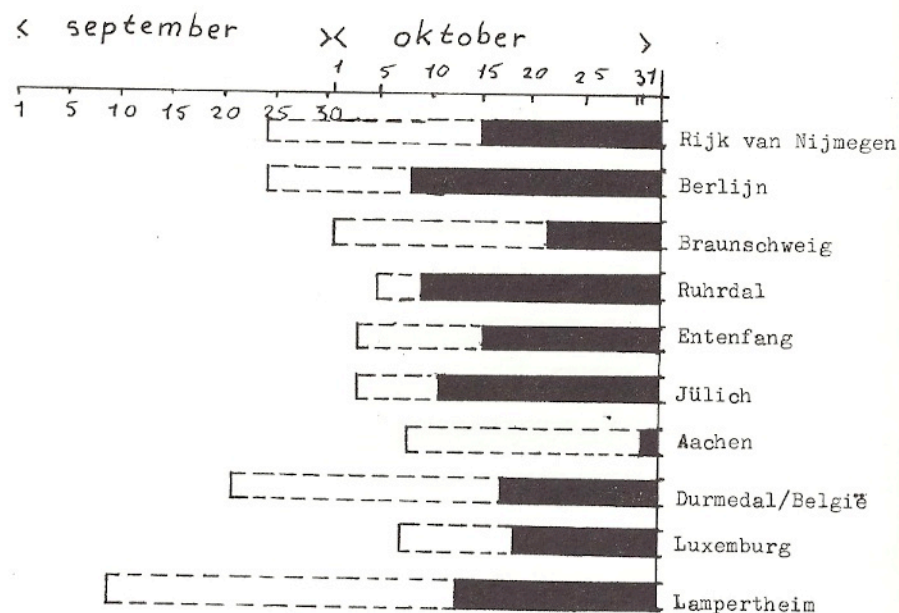
Figuur 5. De gemiddelde laatste en de allerlaatste (stippellijn) waarnemingsdatum in het Rijk van Nijmegen e.o. en enkele andere gebieden (ontleend aan Witt, 1982).

en de allereerste waarnemingsdatum in het Rijk van Nijmegen e.o. en enkele andere gebieden (tevens Witt, 1982). Hierin is te zien dat gemiddeld de Waterpieper in het Rijk van Nijmegen e.o. iets vroeger vertrekt als in de andere gebieden en dat de Waterpieper gemiddeld iets vroeger aankomt als in de andere gebieden.

De eerste Waterpiepers verschijnen eind sept. in het Rijk van Nijmegen e.o. Ook Steinbach (1977) meldt de eerste ex. eind sept; Vogels van Drenthe rond half sept. In de eerste twee pentades van okt. blijven de aantallen nog zeer laag. Vanaf de derde pentade van okt. nemen de aantallen vrij snel toe. In de vijfde pentade van okt. is er een kleine doortrekpiek te zien. In de zesde pentade van okt. en de eerste van nov. is er een lager, constant aantal te zien. In de tweede pentade treedt er weer doortrek op, gezien het hogere aantal. De rest van de maand nov. laat een vrij constant aantal Waterpiepers zien. Je kunt zeggen dat de trek dan voorbij is. Uiterste data in het najaar:

12-10-1978 1 ex. Oude Waal-Ooypolder
 24-9-1983 1 ex. naar zuid, trek Holdeurn
 27-9-1985 1 ex. trek Dreumelse Waard
 4-10-1986 1 ex. H-D gemaal-Ooypolder

De literatuur vermeldt data tussen 11 sept. en 14 okt. als eerste data. Witt (1982) merkt ook hierbij op dat de Waterpieper over het algemeen vroeger in Nederland verschijnt, dan in Noord-Duitsland.

Figuur 6. De gemiddelde eerste en de allereerste (stippellijn) waarnemingsdatum in het Rijk van Nijmegen e.o. en enkele andere gebieden (tevens Witt, 1982).

4.2. Aandeel winter, voorjaar en najaar

Uit de literatuur blijkt dat, naarmate je verder naar het westen van het overwinteringsgebied gaat, je minder doortrek krijgt in het najaar. Het gros van de Waterpiepers komt dan pas later (winter) in het wintergebied aan. In onderstaand tabelletje wordt dat ook wat duidelijker. Het meest westelijke gebied (uiterwaarden Wageningen) heeft in het najaar slechts een zeer laag percentage terwijl de Duitse gebieden in het najaar juist een zeer hoog percentage hebben. Plaatsen die in het tabelletje meest links liggen, hebben een meest westelijke ligging.

	uiterwaarden Wag.	Gr.Riv.	Rijk v. Nijmegen	Limburg
%-aandeel winter	± 71,5	64,5	62,7	55,0
%-aandeel voorjaar	± 18,7	10,8	8,2	18,8
%-aandeel najaar	± 9,8	24,7	29,1	26,2

	Windischleuba	Ulm	Lampertheim
vervolg winter	56,6	± 31,4	± 23,0
vervolg voorjaar	10,2	± 29,2	± 32,3
vervolg najaar	33,2	± 39,4	± 44,7

tabel 1. (vorige bladzijde) Procentueel aandeel Waterpiepers in de winter (dec.-feb.), het voorjaar (mrt.-apr.) en het najaar (sept.-nov.) in een aantal gebieden in NW-Europa. (Gr.Riv. = het werkgebied van de St.VWG Grote Rivieren).

NB. de gegevens van enkele gebieden moesten eerst zelf berekend worden, alleen met de bedoeling om meer vergelijkingsmateriaal te hebben (gebieden met ± getallen).

In het najaar komen in Duitsland in veel gebieden de hoogste aantallen voor (Witt, 1982). 's Winters worden er juist lagere aantallen waargenomen. In Nederland is het net het omgekeerde, in het najaar lage aantallen en in de winter hoge. Dit bewijst nog eens dat ons land het belangrijkste, noordelijke wintergebied is. Je ziet in het tabelletje dat de najaarstrek in Duitsland ook veel sterker is dan in Nederland.

4.3. Voorkomen over de jaren

Figuur 1. geeft het aantal wrn. en het aantal Waterpiepers per jaar in het Rijk van Nijmegen e.o., in de periode 1966-1986.

Uit 2.2. blijkt dat voor de 60-er jaren de Waterpieper als zeldzaam beschouwd werd. De Afivauna van Midden Nederland (1971) geeft uitsluitend enkele wrn. Ook in Engeland (Johnson, 1970), Duitsland en België stond de Waterpieper als zeldzaam te boek en brachten systematische tellingen aan het licht, dat de Waterpieper een regelmatige doortrekker en wintergast is.

Dit is ook in het Rijk van Nijmegen het geval. Van voor 1970 is uit 1966 slechts één wrn. bekend. Tot en met 1975 blijven de aantallen nog zeer laag. Witt (1982) en Steinbach (1977) melden dat bij strenge vorst de Waterpieper vrijwel geheel verdwijnt. De winter 1978/79 was zo een koude winter. Witt meldt een teruggang van het aantal Waterpiepers tot vrijwel nul. In het Rijk van Nijmegen e.o. is juist het omgekeerde aan de hand. De aantallen namen in deze winter juist explosief toe, vandaar de pieken in de jaren 1978, 1979 en 1980 (zie **figuur 1.**). De teruggang in de jaren 1981 en 1982 vindt ik moeilijk te verklaren. Het kan te maken hebben met de zachte winters van 1980/81 en 1981/82.

Vanaf 1983 is er weer een gestage toename te zien van het aantal Waterpiepers. De winters 1984/85 en 1985/86 waren weer koud zodat er weer een zeer hoog aantal werd bereikt. Vanaf de winter van 1985/86 kwamen langs de Groesbeekse Leigraaf groepjes van 1 tot 21 ex. voor. Ik besloot de Leigraaf zeer veel te bezoeken, zodat uit de jaren 1985 en 1986 zeer veel wrn. van de Leigraaf afkomstig waren. Vooral 1986 laat een enorm aantal zien (41% van het totaal). In de winter 1986/87 lagen de aantallen nog eens een graadje hoger als in de winter van 1985/86. De Leigraaf werd nog veel meer bezocht, o.a. ook door Dik Heg. Tevens een verhogende factor hebben de vele wrn. uit de Dreumelse Waarden. Hier is Michel Klemann zeer actief.

4.4. Groeps grootte

De Waterpieper wordt in de literatuur als een doorgaans solitaire vogel aangegeven, hoewel groepsverband ook veelvuldig voorkomt.

Vooraf in de wintermaanden kan de groepsband hecht zijn. Langs de Groesbeekse Leigraaf werd zeer veel in groepsverband gefoerageerd. Op de trek is de Waterpieper een vrijwel uitsluitende solitaire vogel. Van trekkende groepjes is vrijwel geen sprake. Ook Pätzold (1984) zegt dat trekkende groepjes een zeldzaamheid zijn.

Figuur 7. geeft een vertekend beeld. Het percentage grote groepjes is in het Rijk van Nijmegen laag, maar er worden steeds meer grote groepjes gezien. Vooral de laatste jaren worden er veel meer grotere, hechtere groepjes gezien. De grootste groepjes in het Rijk van Nijmegen e.o. bestaan uit 10-16 ex. (In het begin van 1987 werden echter groepjes van 20-38 ex. waargenomen.), op andere plaatsen worden echter aanmerkelijk grotere groepen waargenomen, zoals in Drenthe (25-100 ex.) en West Duitsland (100-200 ex.). In het Rijk van Nijmegen e.o. lijkt het er op dat het aandeel van groepjes ongeveer gelijk is aan de rest van Nederland, zie tabel 2.

	Rijk van Nijmegen	Drenthe
% 1 ex.	63,3	64
% 2-5 ex.	28,7	29
% 6-10 ex.	5,7	6
% 11-25 ex.	2,3	1

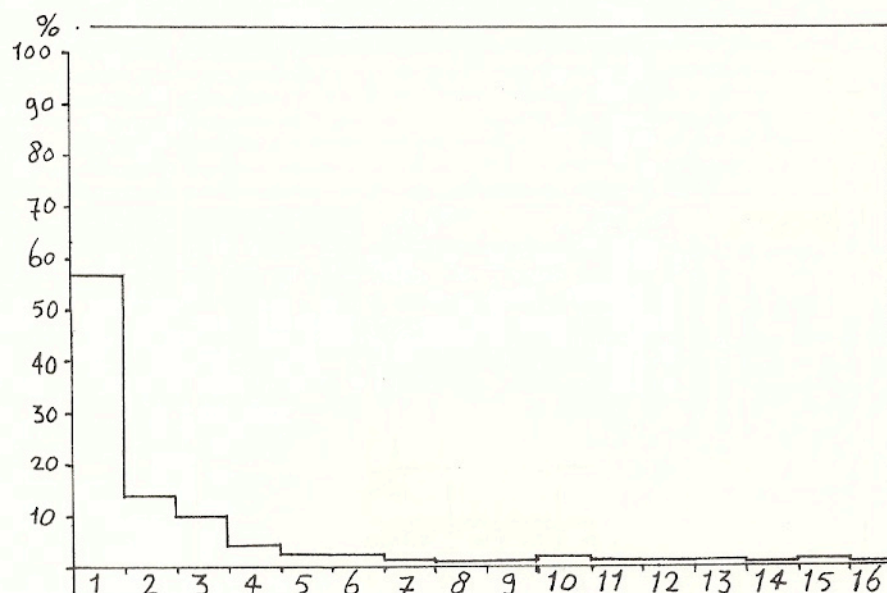
tabel 2. De verdeling van de groeps groottes van de Waterpieper in een tweetal gebieden.

Figuur 8. geeft de verdeling van de groeps groottes per maand. Pätzold (1984) zegt dat trekkende groepjes een zeldzaamheid zijn. Dit is ook in het Rijk van Nijmegen e.o. te zien. In de maanden sept. en okt. en evenzo in de maanden mrt. en apr. is het per. éénlingen zeer hoog. Naarmate de trek afneemt en weer begint, daalt resp. stijgt het aantal éénlingen weer. Opmerkelijk is het hoge per. groepjes groter dan 10 ex. in mrt. Dit komt door een aantal wrn. langs de Leigraaf in deze maand.

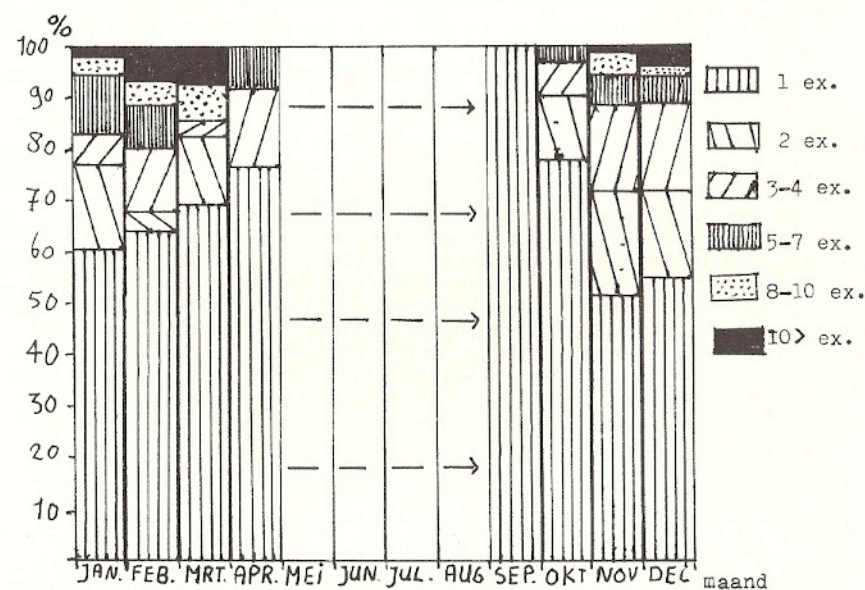
In de loop van het voorjaar neemt het aantal solitaire trekkers toe, dit klopt met de terugtrek naar de broedgebieden. In apr. zijn er slechts nog enkele, vooral kleinere groepjes waargenomen, maar het grootste deel bestaat toch uit solitaire ex.

De najaarstrek begint met een hoog aantal solitaire vogels. Naarmate de winter vordert en de Waterpiepers in hun wintergebied aankomen, treedt er groepsvorming op. Het aantal solitaire ex. neemt steeds verder af.

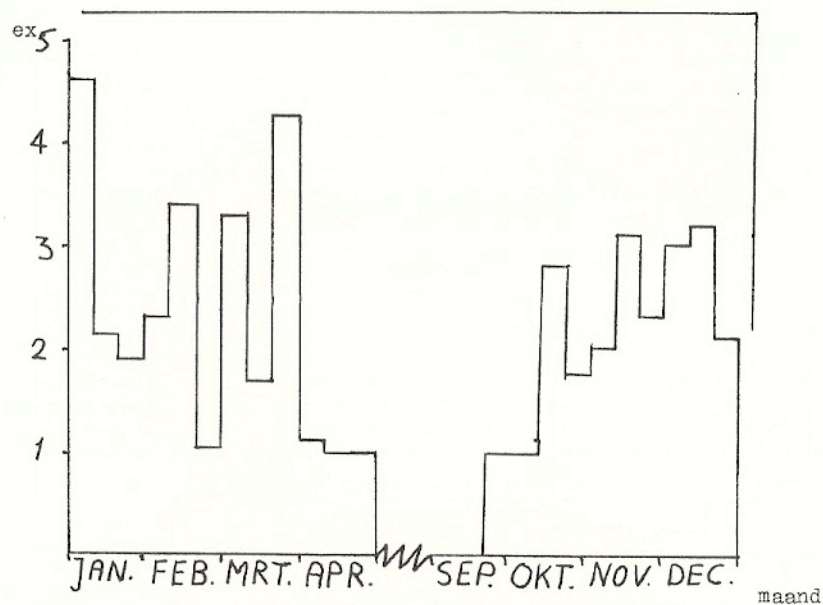
In de maanden nov.-jan. blijft het aantal solitaire ex. redelijk gelijk. Naarmate het kouder wordt, nemen de aantallen per groep toe (zie hoger per. 10 ex. in feb.) en worden de groepsbanden hechter.

Figuur 7. Procentuele verdeling van het aantal wrn. van Waterpiepers per groepsgrootte.

Figuur 8. Procentuele verdeling van de groepsgroottes per maand.

Figuur 9. De gemiddelde groeps grootte per decade.

4.4.1. Gemiddelde groeps grootte

De gemiddelde groeps grootte in het Rijk van Nijmegen e.o. bedroeg 2,93 ex.

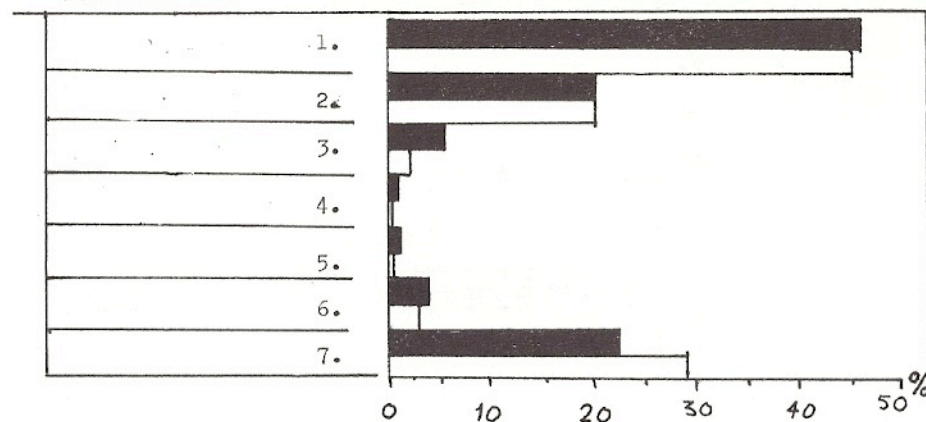
Hieruit blijkt iets meer het groepsvormende karakter van de Waterpieper. In de literatuur worden gem. groeps groottes gegeven van 3,1-7,2 ex. Het lijkt er op dat in het Rijk van Nijmegen e.o. de gemiddelde groeps grootte lager is dan in andere gebieden. Maar de laatste winters neemt de waarde wel toe. Zo werd er in de winter van 1986/87 een waarde bereikt van 4,1 ex.

In figuur 9. is de gem. groeps grootte per decade uitgewerkt. We zien vooral een hoge waarde rond begin jan. en eind mrt. De piek eind mrt. wordt veroorzaakt door een drietal wrn. van grote groepen langs de Groesbeekse Leigraaf. De piek begin jan. heeft te maken met een meer groepsgewijs foerageren in koude periodes. Naarmate de trek vordert stijgt resp. daalt de gem. groeps grootte. Vanaf sept. neemt de waarde toe, door het ontstaan van groepjes en in mrt. (afgezien van de piek eind mrt.) neemt deze weer af, door de trek terug naar de broedgebieden.

4.5. Biotoopkeuze

De Waterpieper is een uitermate veelzijdige vogel in zijn biotoopkeuze. Het is altijd een enigszins nat milieu. Figuur 10. waarin alle behalve de trekwaarnemingen zijn verwerkt geeft een overzicht van de biotoopkeuze in het Rijk van Nijmegen e.o. Aangezien "plassen" en "beken" beide veel in het Rijk van Nijmegen voorkomen is het logisch dat daar de meeste Waterpiepers zijn gezien.

Tijdelijke plasjes & drasjes etc. nemen ook een groot deel van de waarnemingen op zich. Dit komt vooral doordat er o.a. langs de Groesbeekse Leigraaf veel in drassige weilanden werd gefoerageerd. De rest van de biotopen worden maar weinig bezocht, mede omdat ze maar weinig in ons werkgebied worden gevonden. Zie verderop in dit hoofdstuk meer informatie over de biotoopkeuze.

Figuur 10. De procentuele verdeling van het aantal wrn. (zwarte kolommen) en het aantal Waterpiepers (witte kolommen) per biotoop.

Bij Figuur 10.:

- 1.= plassen, meren etc.
- 2.= beken, weteringen etc.
- 3.= grote rivieren
- 4.= waterreservoirs, waterzuiveringen
- 5.= poelen
- 6.= moeras (slaapplaats)
- 7.= tijdelijke drasjes & plasjes, drassige weilanden, moerassig gebied etc.

4.5.1. Plassen, meren etc.

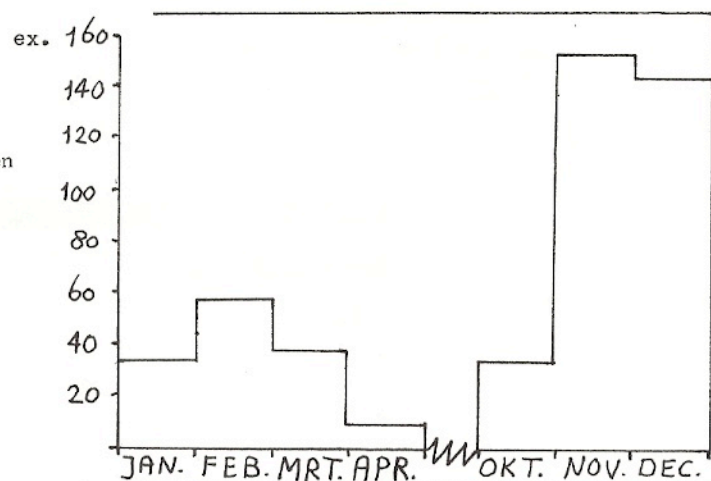
Figuur 11. geeft de verdeling van het aantal Waterpiepers per maand op plassen, meren etc. Er is een grote piek te zien in nov. Deze biotoop wordt dus veel in het najaar tijdens de trektijd gebruikt.

Als de Waterpieper in het Rijk van Nijmegen e.o. verschijnt, is deze in het najaar vooral bij plassen etc. te vinden. Naarmate de winter vordert en veel plassen dichtvriezen, neemt het aantal af tot een dieptepunt in jan. In feb. begint de trek weer en nemen de aantallen weer toe.

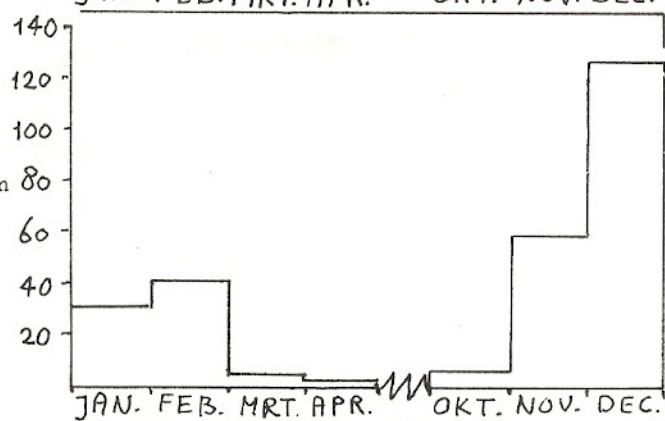
4.5.2. Beken, weteringen etc.

Figuur 12. geeft de verdeling van het aantal Waterpiepers per maand op beken etc. Er is een grote piek in dec. te zien. Deze biotoop wordt dus veel in de winter gebruikt, met de nadruk op dec.

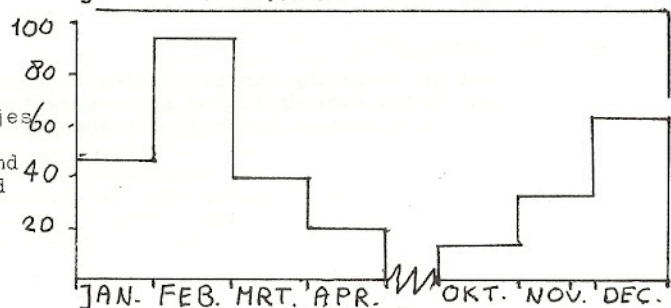
figuur 11.
plassen, meren
etc.

figuur 12.
beken, wateringen
etc.

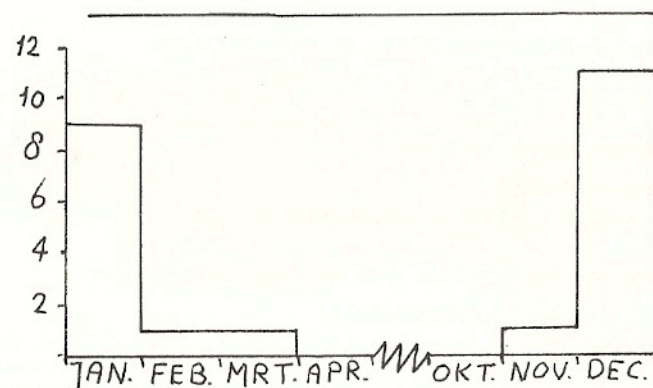

figuur 13.
tijdelijke plasjes
& drasjes,
drassig weiland
moerassig gebied
etc.

Figuur 11., 12. en 13. Het aantal Waterpiepers per maand in drie maand biotopen.

figuur 14.
grote rivieren

Figuur 14. Het aantal Waterpiepers per maand langs de Grote Rivieren.

Figuur 12. wordt voor een groot deel bepaald door de wrn. langs de Groesbeekse Leigraaf. In het begin van de winter zijn alle Waterpiepers verspreid langs de gehele beek. In de loop van de winter (na dec.) treedt er groepsvorming op en wordt er in drassige weilanden gevoerageerd (zie 4.5.4.). Dit kwam vooral voor in de winter van 1985/86 en 1986/87. Ook wrn. van andere beken stammen voor een groot deel uit het begin van de winter (nov.-dec.).

4.5.3. Grote Rivieren

Figuur 14. geeft de verdeling van het aantal Waterpiepers per maand langs de Grote Rivieren. Het aantal wrn. is schaars. De meeste wrn. zijn bekend uit strenge winters. Bij gebrek aan open water werd er langs rivieroeveren gevoerageerd. Hierbij werden de ijsvrije plekje gezocht naar voedsel. Deze biotoop werd dan alleen nog in de koudste maanden van de winter gebruikt, dec. en jan.

Er zullen langs rivieroeveren eerder Oever- dan Waterpiepers te zien zijn. De Oeverpieper foerageert veel liever ^{langs} rivieroeveren (op stenen blokken).

4.5.4. Tijdelijke plasjes & drasjes etc.

Figuur 13. geeft de verdeling van het aantal Waterpiepers per maand in tijdelijke plasjes & drasjes. Er zijn twee pieke in dec. en feb. Ook deze figuur wordt voor een groot deel bepaald door de wrn. langs de Groesbeekse Leigraaf. Hier werd in een zeer groot gedeelte van de gevallen gevoerageerd in drassige weilanden, vooral later in de winter, vandaar de piek in feb. De piek in dec. wordt meer bepaald door gebieden als de Coypolder en de Dreumelse Waard.

De piek in feb. wordt voor een groot deel bepaald door wrn. van Waterpiepers in feb. 1986 langs de Groesbeekse Leigraaf. Er waren in deze maand veel Waterpiepers en er werden veel bezoeken aan het gebied gebracht.

In de figuur is te zien dat deze biotoop het gehele seizoen door goed bezet is, ook in de trektijd (met name het voorjaar).

4.5.5. Waterreservoirs, waterzuiveringen

Figuur 15. geeft de verdeling van het aantal Waterpiepers per maand op waterreservoirs, -zuiveringen. Het gaat om een gering aantal wrn., alle uit dec. Ze stammen uit het gebied rond de Groesbeekse Leigraaf.

4.5.6. Poelen

Hierbij geldt hetzelfde als bij 4.5.5. Het handelt slechts op één wrn. uit okt. nl.:

4-10-1986 1 ex. in poel H-D gemaal Ooyppolder.

4.5.7. Moeras (slaapplaats)

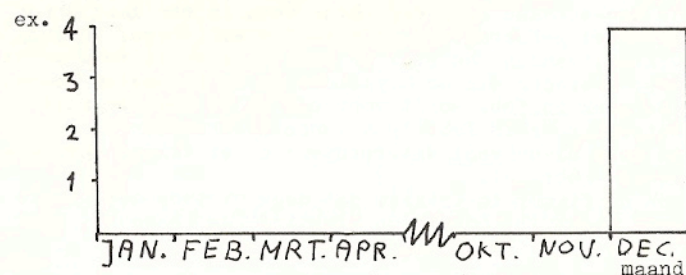
Deze wrn. stammen uit 1986. In dit jaar zijn er pas enkele tellingen van slaapplaatsen van Waterpiepers gehouden. Deze slaapplaatsen bevonden zich in de Bruuk in Groesbeek en Eendekooi de Meren bij Dreumel (zie 6.). De slaapplaatsen bevonden zich in rietland.

5. Trek

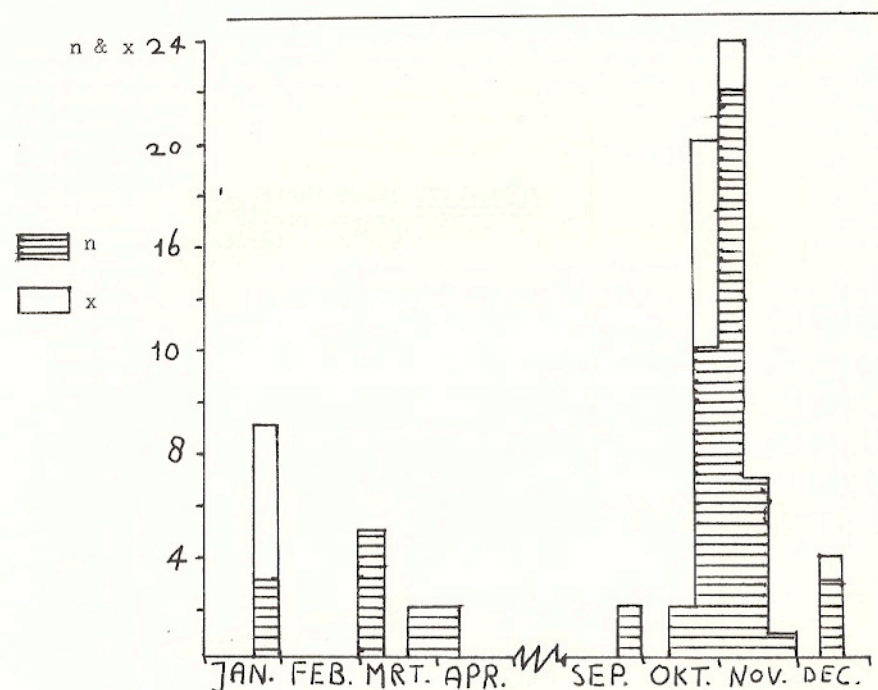
Bij de trekwaarnemingen zijn ook de wrn. geteld die op overvliegende vogels betrekking hadden. Bij de meeste wrn. ontbrak de trekrichting. Maar door het gebruik van gegevens van enkele trekposten kon een goed beeld worden gevormd. Tijds aanduidingen kwamen alleen van de trekposten (Maasheggen, Groeningen; Dreumelse Waard, Dreumel; Nederrijk, Groesbeek).

De Waterpieper is een vrijwel uitsluitende dagtrekker. De Fraine (1981) beweert dat de meeste overdag trekkende vogels, voedseltrekkers zijn en dat de Waterpieper een nachttrekker is. Hij vraagt zich af waar de eerste Waterpiepers in het najaar, ter plekke, zo plots vandaan komen. Ik denk dat je hierbij beter kunt denken aan het feit dat de Waterpieper een onopvallende trekvogel is en gauw verward kan worden met bv. de Graspieper.

Figuur 16. geeft de verdeling van het aantal trekkende Waterpiepers per decade. We zien verschillende concentraties wrn. die alle samenvallen met een bepaalde trekperiode. De eerste concentratie valt eind jan. Dit heeft betrekking op koudetrek (invallende vorst), naar nieuwe voedselgebieden (ook trek in N-richting). De tweede concentratie valt begin mrt.-begin apr. Hierbij betreft het de terugtrek naar de broedgebieden. De derde

Figuur 15. Het aantal Waterpiepers per maand op waterreservoirs.

Figuur 16. Verdeling van het aantal wrn. en het aantal trekkende Waterpiepers per decade.

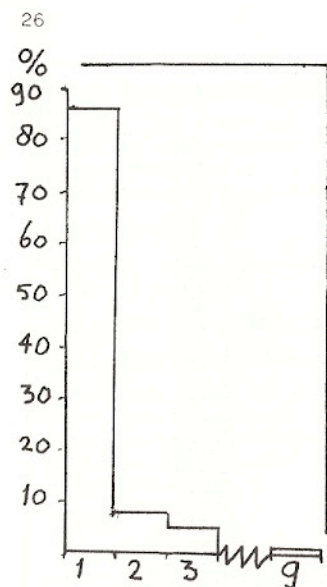
concentratie valt tussen half okt. en eind nov., vooraf gegaan door twee wrn. eind sept. die duiden op vroege doortrek. De derde concentratie bestaat uit een groot aantal doortrekkers. Dit komt door de wrn. van de trekposten. Hier wordt meestal alleen in het najaar geteld. De meeste doortrek vindt plaats tussen eind okt. en begin nov. Midden dec. passeren de laatste Waterpiepers het Rijk van Nijmegen.

5.1. Groepsgrootte

Ik heb het al eerder over de groepsgrootte gehad. De groepsbanden bij foeragerende vogels zijn hechter te noemen als bij trekkende vogels. Bij trekkende vogels is van een groepsband eigenlijk geen sprake. Uit figuur 17. blijkt nog meer dat de Waterpieper een solitaire vogel is en een vrijwel uitsluitende solitaire trekvogel. Er is slechts één wrn. bekend van een trekkend groepje, groter dan drie ex., nl. een groepje van 9 ex. Ook Pätzold (1984) vermeldt dat trekkende groepjes groter dan 3 ex. een zeldzaamheid zijn.

5.2. Trekrichting

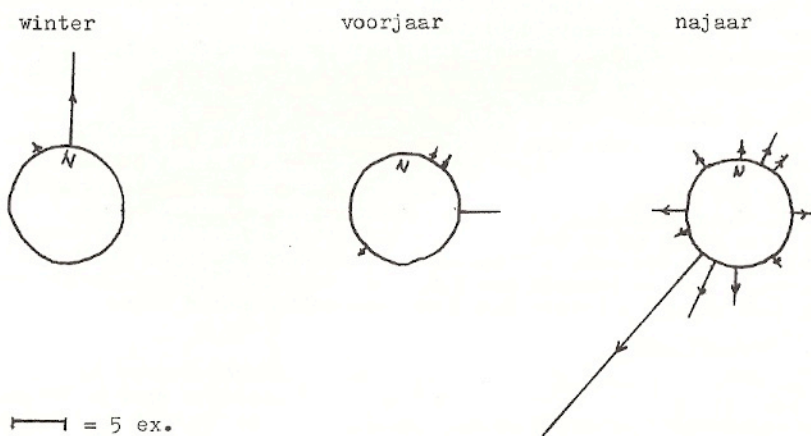
De Waterpieper zwerft in het najaar vanuit Midden-Europa in allerlei richtingen. In ons land zijn trekrichtingen naar N, NW en W gebruikelijk. De hoofdtrekrichting is ongeveer ZW. Ook de Vogels

Figuur 17. Procentuele verdeling van de groeps grootte van trekwrn. aan de Waterpieper.

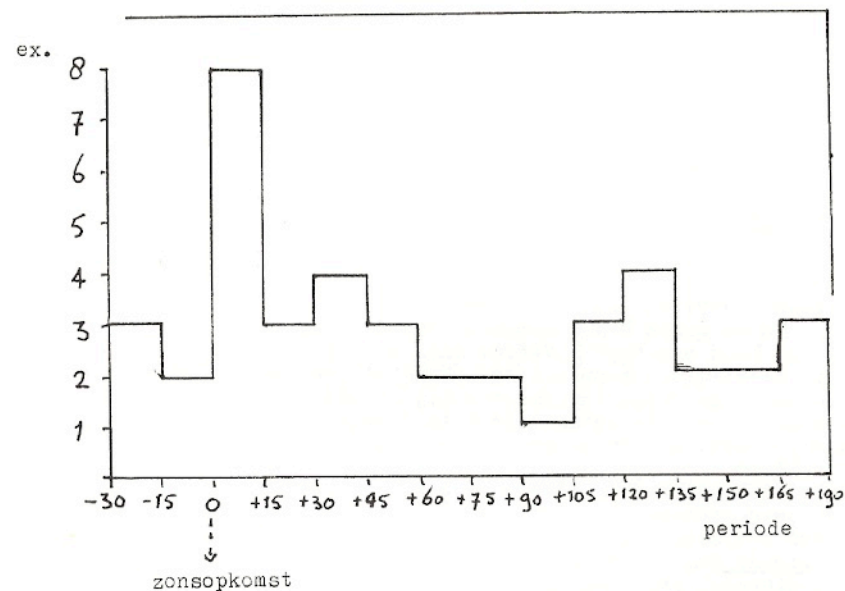
Figuur 18.(onder) Verdeling naar trekrichtingen en van trekkende Waterpiepers per "seizoen".

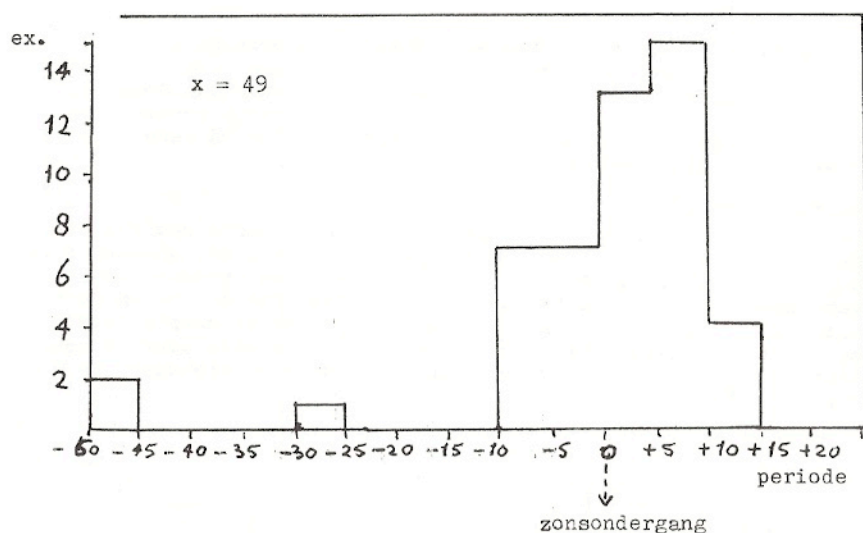
van Drenthe (1982) meldt een ZW-richting als belangrijkste trekrichting. In het voorjaar is de trekrichting O-ZO, terug naar de broedgebieden. Dit blijkt ook voor het Rijk van Nijmegen e.o. zo te zijn, zie figuur 18. In het voorjaar is de trekrichting meest O, in het najaar Z-ZW. De winterse trekkers naar noord (een groep van 9 ex.) en 1 ex. naar NW.

5.3. Tijd van de dag

De Waterpieper is een ochtendtrekker. In de vroege ochtend worden de meeste trekkers gezien. In figuur 19, is te zien wanneer er in de ochtend de meeste trek is. Per kwartier (ten opzichte van zonsopkomst) is het aantal trekkende vogels geteld. Hierin is te zien dat in het eerste kwartier na zonsopkomst de meeste trek optreedt. Het is ook leuk om te zien dat na de piek over de gehele ochtend een vrij regelmatige stroom trekkende Waterpiepers is te zien.

Figuur 19. Verdeling van het aantal trekkende Waterpiepers per kwartier ten opzichte van zonsopgang.

Figuur 20. Verdeling van het aantal op de slaappleata arriverende Waterpiepers, per 5 minuten, ten opzichte van zonsondergang.

6. Slaappleatsen

In het Rijk van Nijmegen e.o. is nog maar weinig bekend over slaappleatsen van Waterpiepers. Er zijn twee slaappleatsen bekend. De eerste bevindt zich in de Eendekooi de Meren bij Dreumel en de ander in de Bruuk bij Groesbeek. Hoe zit het met de Ooypolder, of met het Land van Cuyk? Verder zijn er uit 1985 nog enkele waarschijnlijke slaappleatsen bekend uit de Kaliwaal bij Beneden-Leeuwen en de Dreumelse Waarden bij Dreumel. In de bekende slaappleatsen zijn tot nu toe 4 tellingen gehouden van het aantal Waterpiepers. De aantallen per telling schommelden tussen de 5 en 16 ex.

De slaappleatsen bevonden zich beide in rietterreinen, omgeven door vrij laag geboomte. Ook Bijlsma (1977) en van den Berg (1975) melden hun slaappleatsen in rietlanden.

In figuur 20 is de verdeling te zien van het aantal arriverende Waterpiepers, per 5 min., op de slaappleats ten opzichte van zonsondergang. In deze figuur is te zien dat de meeste Waterpiepers tussen 10 min. voor en 15 min. na zonsondergang op de slaappleats arriveren. De grootste piek zitten tussen 5 en 10 min. na zonsondergang. Er kan dus gezegd worden dat de meeste Waterpiepers net na het ondergaan van de zon op hun slaappleats aankomen.

De aantallen die Bijlsma (1977) bij Wageningen telde zijn vele malen groter dan de aantallen die in het Rijk van Nijmegen e.o. zijn waargenomen. Op topdagen had hij verspreid over vier slaappleatsen zo'n 500 Waterpiepers.

6.1. Gedrag op de slaappleats

Ik zal mij in dit hoofdstukje beperken tot mijn bevindingen in de Bruuk bij Groesbeek.

De Waterpiepers kwamen over de Bruuk bij Groesbeek op een hoogte van enkele tientallen meters aanvliegen. Boven de slaappleats maakten de vogels solitair of in kleine groepjes (tot 5 ex.) enkele cirkelvormige rondvluchten die 10-15 min. duurden. Vaak gebeurde het dat de vogels zich zover verwijderden dat ze niet meer te zien waren. Na deze vluchten werd er, onder luid geroep, geland in de slaappleats (riet).

In zowel de Eendekooi de Meren bij de Dreumel als de Bruuk vielen de Waterpiepers voor een groot deel in, tijdens of net na zonsondergang. Het gros van de Waterpieper arriveerde in deze periode op de slaappleats (zie figuur 20).

7. Verspreiding in het Rijk van Nijmegen e.o. 1985 en 1986

In dit hoofdstukje wil ik de verspreiding van de Waterpieper in ons werkgebied. Om het geheel zo recent en zo volledig mogelijk te houden zijn alleen de jaren 1985 en 1986 uitgewerkt. In kaart 3. t.m. 9. heb ik het max. aantal foeragerende vogels op één plaats aangegeven.

7.1. Najaar

In het najaar (okt.-nov., kaarten 3. en 4.) is de Waterpieper vooral een vogel van de uiterwaarden. In okt. en het begin van nov. zijn er vooral wrn. uit de Ooypolder te zien. (Kaliwaal e.d.). Op het einde van nov. trekken de Waterpiepers naar de beken en zijn er wrn. te zien van de Leygraaf bij Groesbeek.

7.2. Winter

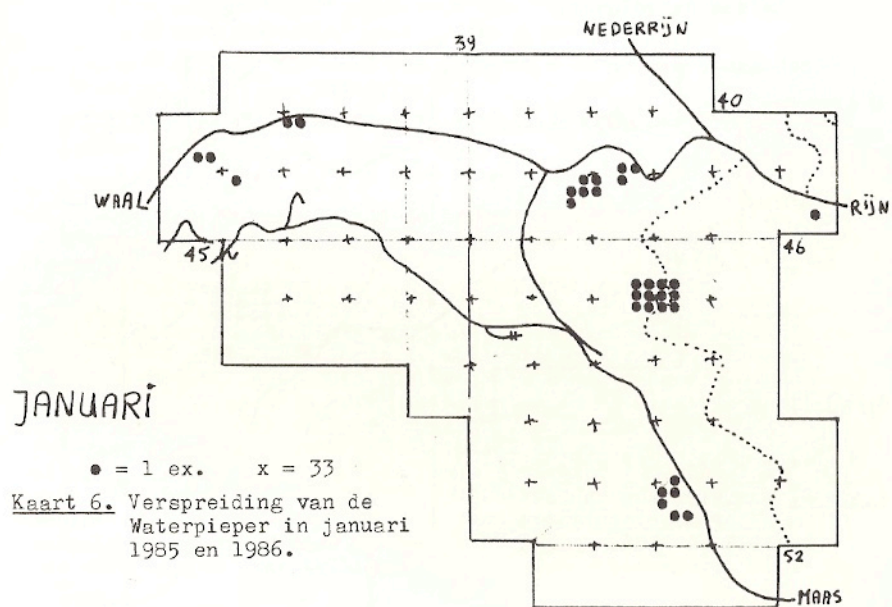
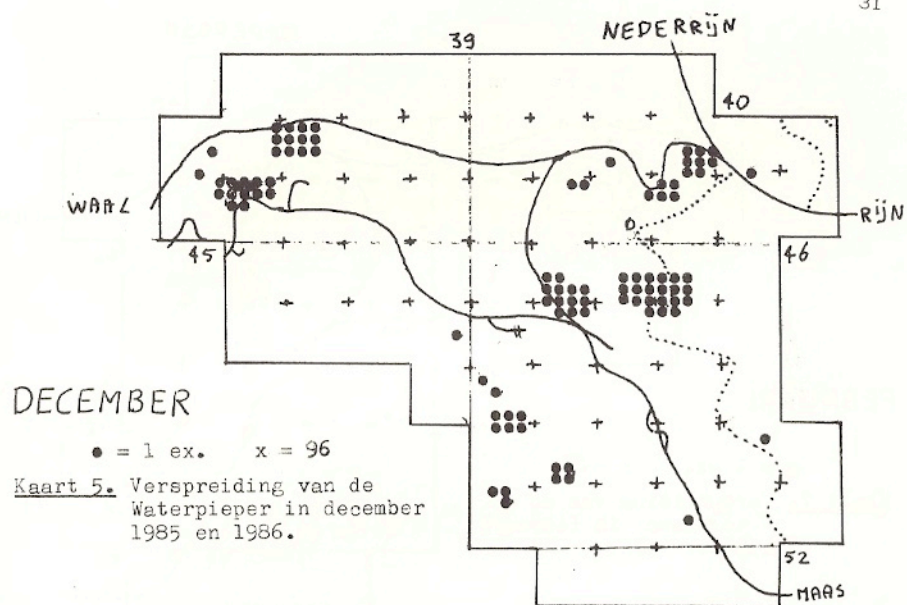
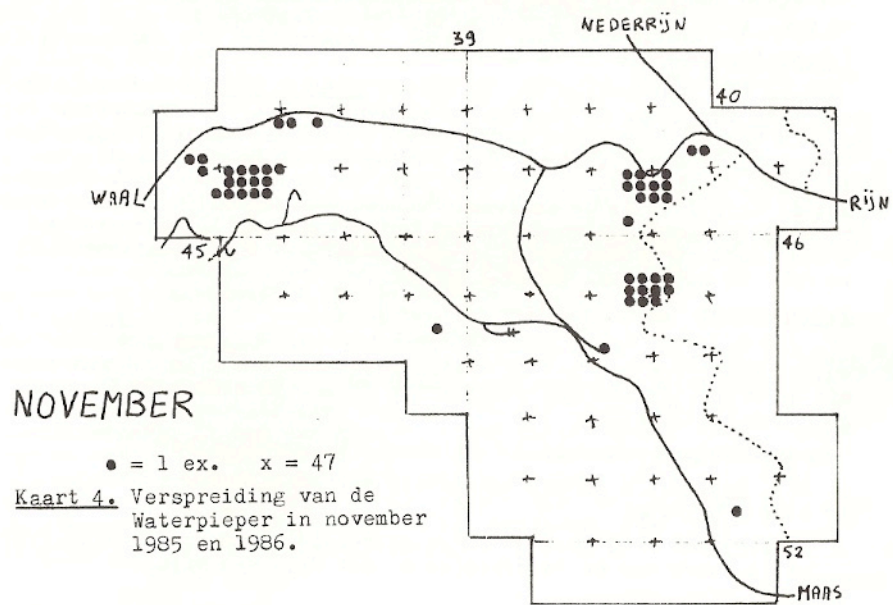
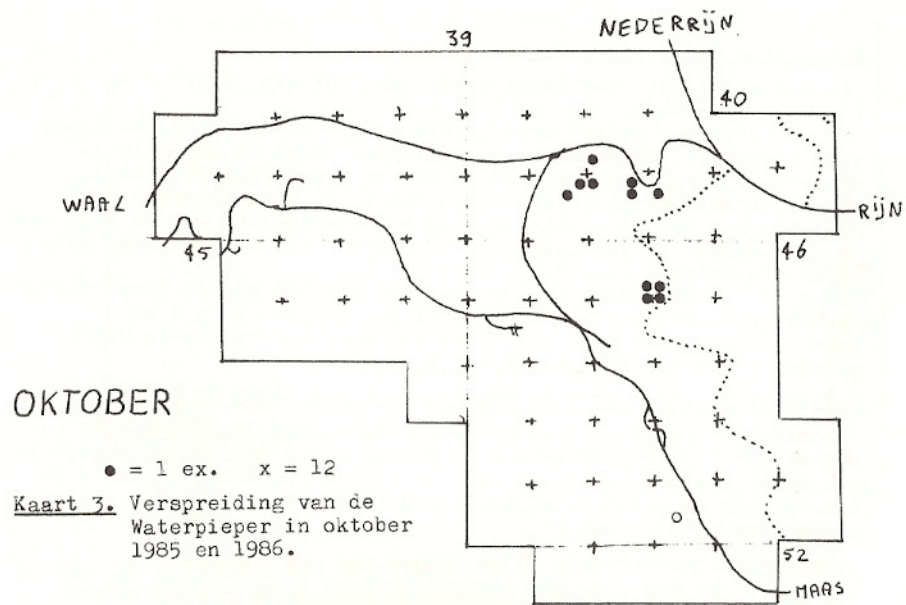
Dit is het jaargetijde van de beken, kaarten 5-7. December is de absolute topmaand. De Leygraaf ziet zwart van de Waterpiepers. Ook de beken in het Land van Cuyk zijn goed vertegenwoordigd. Er doen zich concentraties voor langs de Lage Raam en de St. Jansbeek. Vrijwel alleen in dec. zijn er ook nog vele wrn. bekend uit de Ooypolder en de Kaliwaal Beneden-Leeuwen en in mindere mate uit de gebieden rond Dreumel (uiterwaarden!!). Naarmate de winter vordert verdwijnen alle Waterpiepers uit de uiterwaarden. In feb. is dit aantal gedaald tot vrijwel nul.

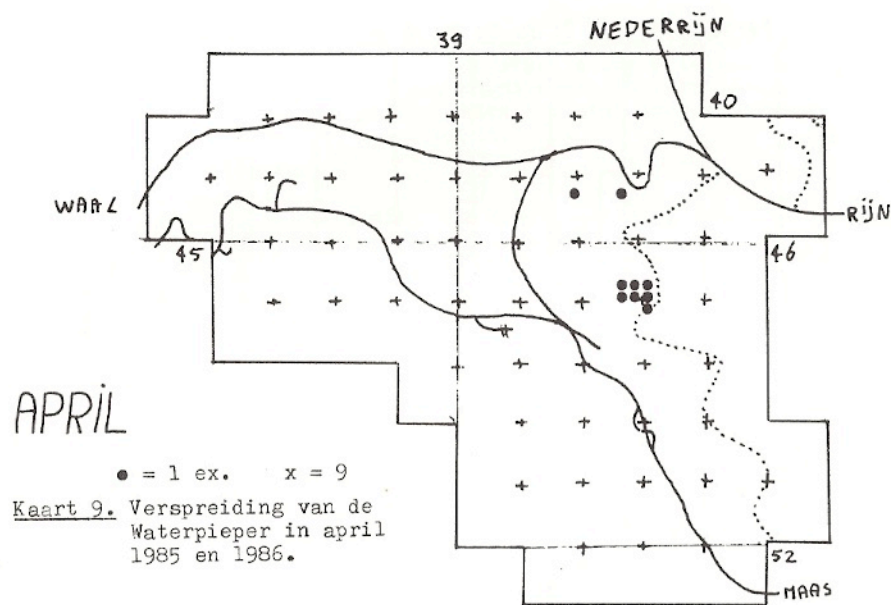
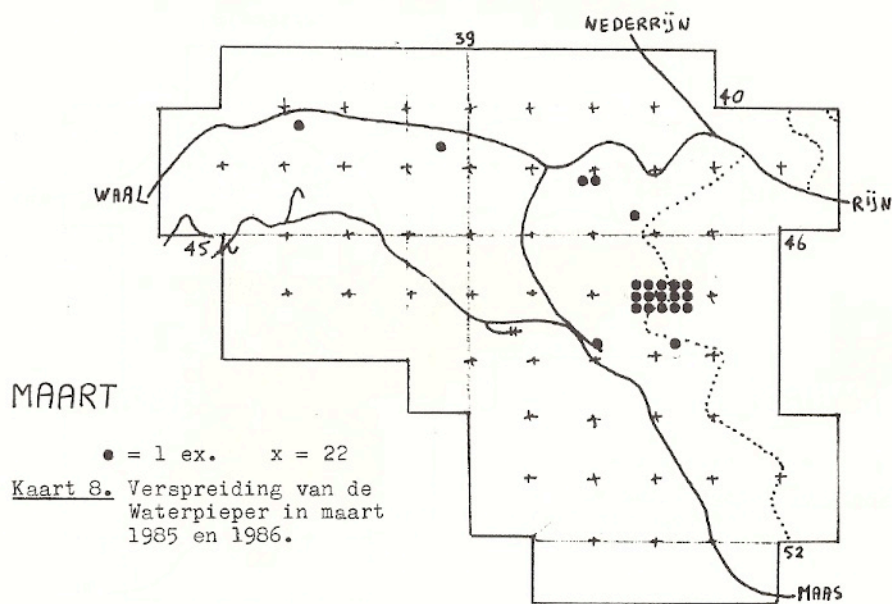
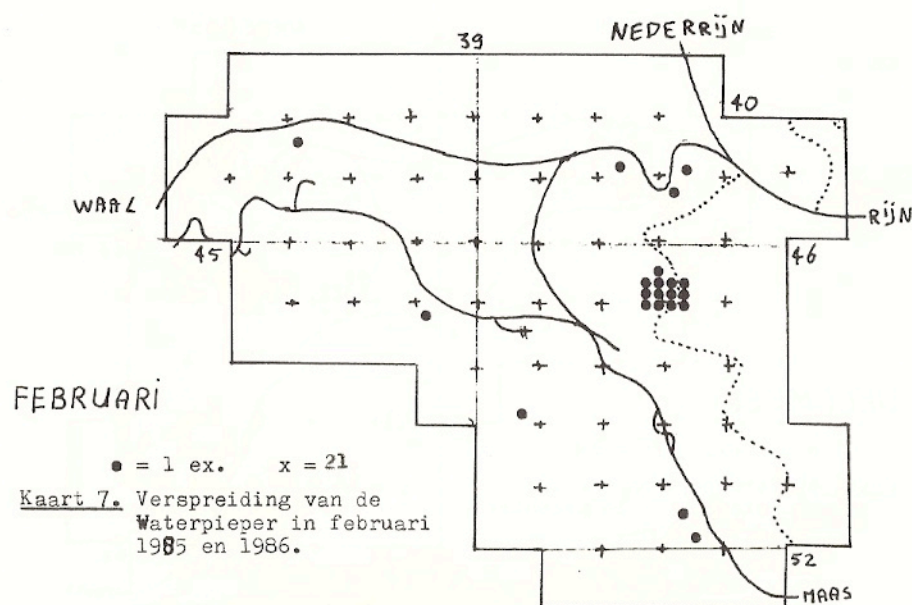
7.3. Voorjaar

In het voorjaar (mrt.-apr., kaarten 8 en 9.) beperkt de Waterpieper zich nog tot de winterbeken, maar er zijn ook wat wrn. uit de Ooypolder. In het voorjaar is eigenlijk alleen de Leygraaf goed vertegenwoordigd.

Belangrijkste conclusies uit de verspreidingskaartjes:

1. De Ooypolder is in het najaar een vrij belangrijk doortrekgebied.
2. De Leygraaf in Groesbeek is in de gehele trek- en winterperiode het bolwerk van de Waterpieper in het Rijk van Nijmegen e.o.

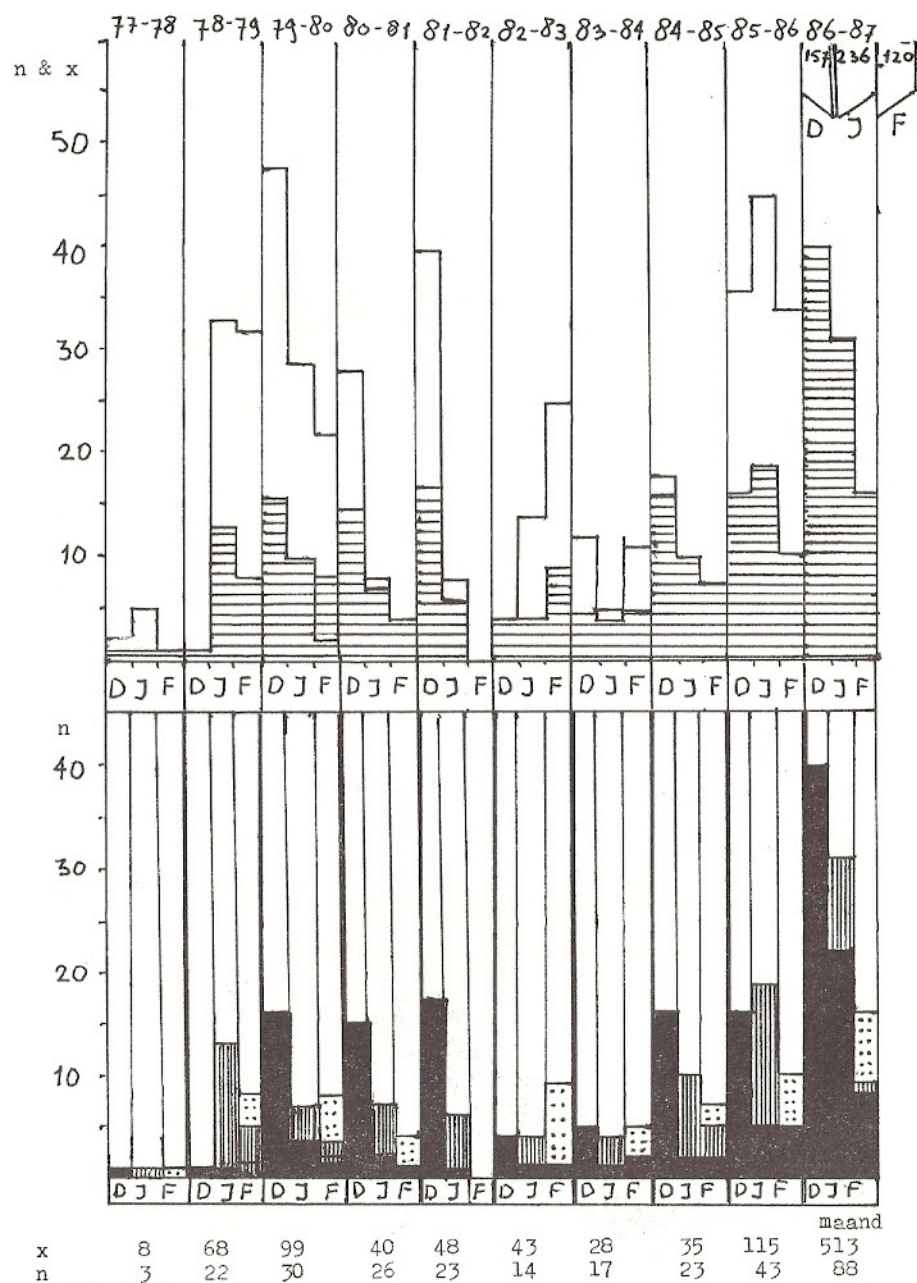

3. Er zijn nog grote witte plekken waar Waterpiepers moeten zitten, maar waar blijkbaar nog niet gekeken is.
4. Ook de beken in het Land van Cuyk zijn in de wintermaanden redelijk bezet met Waterpiepers.
5. Het Land van Maas van Waal laat ook een zeer goede bezetting zien.

8. Wintervoorkomen

In 3.6.2. heb ik vermeld dat de belangrijkste wintergebieden van de Waterpieper in Zuid-Frankrijk, Spanje en het noorden van Italië liggen. Er trekken ook veel Waterpiepers in N tot NW-richting en belanden dan ver noordelijk van hun broedgebieden, o.a. in Nederland. In de wat oudere afivauna's van Nederlandse gebieden wordt de Waterpieper aangegeven als een onregelmatige gast. In de meer recente afivauna's wordt de Waterpieper als een wintergast in vrij klein aantal aangeduid. In het Rijk van Nijmegen e.o. is de vogel een wintergast in vrij klein aantal en het laatste jaar (1986) wintergast in vrij groot aantal.

Onderaan figuur 20. zien we het totaal aantal overwinterende Waterpiepers (x) en het totaal aantal overwinteringsplaatsen (n) per winter vanaf de winter 1978/79. Daarbij geven de jaren 1985/86 en 1986/87 het beste beeld van het totaal aantal overwinteraars, aangezien de aantallen toen explosief toenamen door uitgebreide bekendtellingen en veel meer waarnemers.

Figuur 21.

bij figuur 21. Het aantal overwinterende Waterpiepers (x, bovenste deel) en het aantal overwinteringsplaatsen (n, onderste deel) per maand vanaf 1977/78. De cijfers onderaan geven het totaal aantal overwinteraars en overwinteringsplaatsen.

- boven
- = n
 - = x
- onder
- = waarneming van Waterpiepers op dezelfde plaats als in december (in dezelfde winter).
 - = waarneming van Waterpiepers op een andere plaats dan in december, maar op dezelfde plaats als in januari.
 - = waarneming van Waterpiepers op een geheel nieuwe plaats in februari.

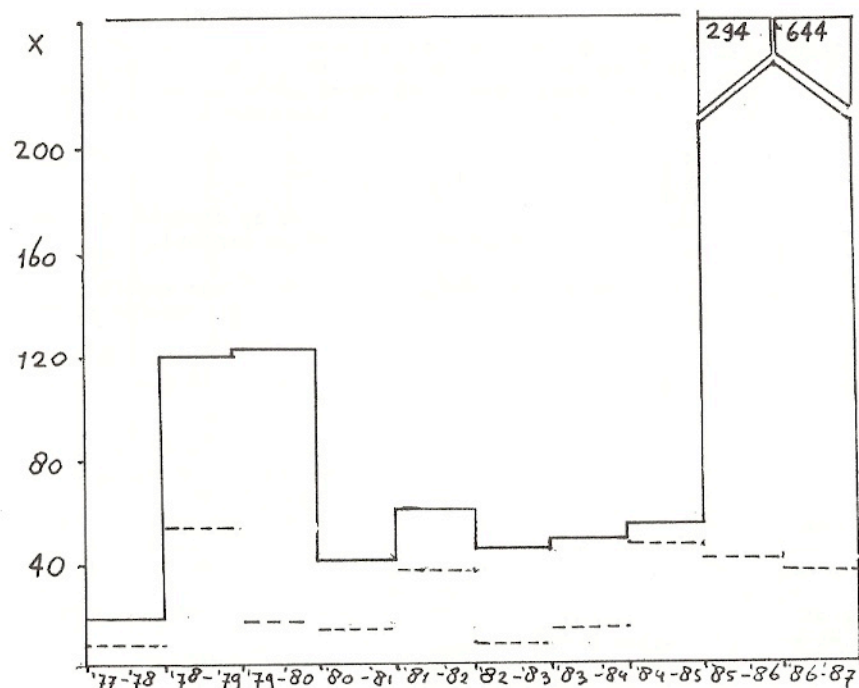
Liep in de voorgaande winters het aantal overwinteraars uiteen van 8-115 ex., in 1986/87 waren de aantallen ongeveer vervijfvoudigd. Het is opvallend dat de aantallen de laatste winter zo'n explosieve groei doormaakten. Ik denk dat het ligt aan het feit dat er de laatste winter veel meer op de Waterpieper werd gelet. Er zijn nog steeds gebieden (o.a. enkele waterlopen) niet bezocht, maar die wel degelijk een overwinteringsplaats kunnen herbergen. Dit meegerekend zal het jaarlijkse aantal overwinterende Waterpiepers in het Rijk van Nijmegen e.o.

150-500 ex.
bedragen.

Ik heb al aangegeven dat maar een deel daadwerkelijk op dezelfde plaats overwintert. Ook dit is te zien in figuur 21. Er is te zien dat van winter op winter het aantal echte "overwinteraars" nogal verschilt, maar ook in het aantalsverloop over de afzonderlijke winters zijn verschillen te zien. Daarnaast laat figuur 22 zien dat ook de "strengheid" of "zachtheid" van een winter invloed heeft op het aantal Waterpiepers, zelfs van maand op maand (zie 9.).

Algemeen wordt aangenomen dat de vorst hierin een grote invloed heeft, hoe meer Waterpiepers er verschijnen, hoe kouder vaak de winter is. In figuur 22. en figuur 21. samen is te zien dat in de winters van 1979/80, 1985/86 en 1986/87 het aantal overwinterende Waterpieper de gehele winter door hoog was en dat de winter vrij streng waren. In de andere winters is te zien dat meestal maar in een van de maanden van zo'n winter de aantallen hoog zijn.

Ik zal nu proberen uit te leggen hoe een gemiddelde winter er voor Waterpiepers uitziet. In de maand december laat het aantal Waterpiepers een stijgende lijn zien tot een maximum eind dec. Gedurende de winter neemt het aantal dan af tot een dieptepunt in eind jan. Hierna neemt het aantal Waterpiepers weer toe tot een piek half feb. Deze piek wordt veroorzaakt door doortrek en een groot aantal waarnemingen in de koude maand februari 1986. Eind feb. maakt het aantal Waterpiepers dan weer een grote val tot op een zeer laag niveau.

Figuur 22. Het aantal waargenomen Waterpiepers per winter in de periode nov.-mrt. en het vorstgetal per winter in de periode nov.-mrt. (naar Ynsen, Vorstgetal= ----).

Ook met behulp van figuur 21. kunnen we het verloop van het Waterpieperstand in een gemiddelde winter bekijken. Door de verschillende kolommen per maand op te tellen krijg je het beeld van tabel 3.

n	december	januari	februari	
	131 (44,4%)	39 (13,3%)	21 (7,1%)	zelfde pl. dec.
		55 (18,6%)	11 (3,7%)	zelfde pl. jan.
			38 (12,9%)	nieuwe pl. feb.
totaal	131	94	70	n=295=100%

In tabel 3. zien we dat in december de meeste Waterpiepers worden gezien. De aantallen nemen dan geleidelijk af, maar het aantal Waterpiepers bedraagt nog zo'n 70% van het aantal waarnemingen in december. In januari zijn het aantal plaatsen die ook in december waren bezet meer dan drie keer kleiner geworden. (van de 131 plaatsen in dec. waren er in jan. nog 39 bezet).

Dit betekent dat veel vogels al in december weggewintert zijn en verder trekken. Er komen ook veel Waterpiepers op nieuwe plaatsen (55 plaatsen) aan, zeer waarschijnlijk Duitse gebieden (Witt, 1982). Ook in februari komen er veel Waterpiepers op nieuwe plaatsen aan (38 plaatsen), mogelijk ook uit Duitse gebieden. Het kan ook een teken zijn voor de terugtrek naar de broedgebieden (piek midden feb.). Uit tabel 3. blijkt dat er een redelijke doorstroom is van Waterpiepers in een gemiddelde winter, max. blijft slechts 29,8% van het aantal aangedane plaatsen van dec. over als echte overwinteringsplaats (gemiddeld, max. 31,25% 1985/86).

In figuur 8. is te zien dat van december tot februari het aantal waarnemingen van solitaire ex. toeneemt, als we dit combineren met bovenstaande conclusie uit tabel 3. kunnen we zeggen dat dit komt door:

1. Het uiteenvallen van groepjes in december en januari.
2. de aankomst van steeds meer solitaire vogels, "achterblijvers" die uitgewintert zijn uit hoofdzakelijk Duitsland (Witt, 1982).

9. De Waterpiepers in Groesbeek winter 1985/86 en winter 1986/87

Dit hoofdstukje is opgebouwd uit 102 waarnemingen van 315 Waterpiepers. Hierin zijn alleen de wrn. opgenomen die van mijzelf afkomstig waren. Dit is zo gebeurd omdat er dan exacte plaats, aantal e.d. werden genoteerd, zodat er een goed overzicht kon worden verkregen (zie kaart 10 en 11.). Voor de andere wrn. wil ik ik naar de rest van dit artikel verwijzen.

9.1.1. De Waterpieper in Groesbeek winter 1985/86

De aantallen die in deze winter in Groesbeek werden waargenomen staan uitgezet in figuur 24.

De eerste Waterpiepers werden gezien op 3-11-1986. langs de Lage Horst. Het betrof hier doortrekkers. Eind nov. is de eerste piek te zien. Het handelt hier waarschijnlijk om gestrande Waterpiepers omdat het rond deze tijd al goed was en het al goed sneeuwde. Alle Waterpiepers werden vrijwel alle solitair waargenomen, langs het gehele bekenstelsel.

De aantallen die vanaf half dec. werden gezien waren rondtrekkende groepjes overwinteraars, die door de koude temp. en voedselgebrek in omliggende gebieden naar de Groesbeekse beken werden gedreven. De waargenomen groepjes concentreerden zich vanaf deze periode langs de Lage Horst.

Dit was met sneeuwbedekking een uitermate goed voedselgebied, omdat het drassige weiland constant platgetrapt werd door een pony. Ook Bijlsma (1977) meldt dat Waterpiepers in weilanden werden waargenomen waarin koeien liepen en alles plattrapten. Op 12-2-1986 werd het max. aantal bereikt van 15 ex.

Na half feb. breekt de trektijd aan en nemen de aantallen snel af. Eind feb.-begin mrt. werden er nog maar enkele Waterpiepers in het gebied waargenomen. Rond eind mrt. treedt er een grote doortrekkpiek op. Op 16-3-1986 werd er het eerste ex. in het prachtige zomerkleed waargenomen. Dit zomerkleed ziet er zo mooi uit door de mooi gloed op de borst. De aantallen in april laten een mooie afname zien. Op 26-4-1986 werd het laatste ex. waargenomen. Dit was tevens de laatste wrn. in het Rijk van Nijmegen.

9.1.2. Het weer en de Waterpieper in Groesbeek winter 1985/86

In dit hoofdstukje is alleen de periode nov.-mrt. (de winter) opgenomen, omdat er buiten deze periode (mrt.-apr.) ook rekening moet worden gehouden met de trektijd. Ik heb geprobeerd een vergelijking te maken het weer in deze periode en het aantal aanwezige Waterpiepers. De temperaturen werden volgens KNMI-normen gemeten in Groesbeek-Oost, dus langs de Groesbeekse beken. Hierdoor kan een hele goede vergelijking gemaakt worden met de situatie ter plaatse.

De verschillende temperaturen staan uitgezet in figuur 23. en zie voor de aantallen weer figuur 24.

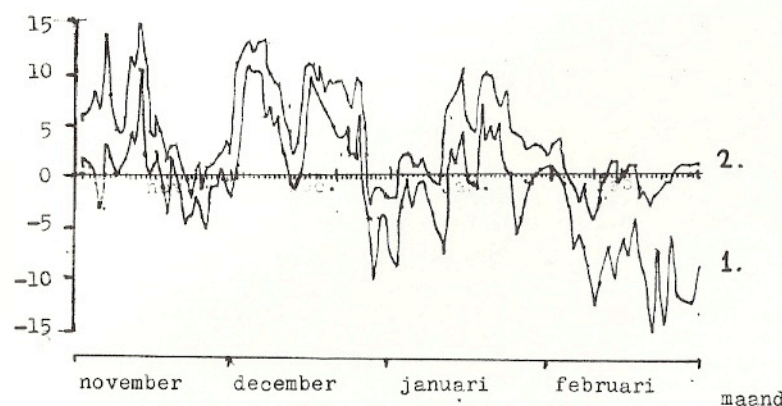
In het begin van nov. werden er al wel Waterpiepers in het gebied waargenomen, maar het betreft hier doortrekkers. Ik zal hier dan ook niet verder op ingaan. Eind nov. zakten de temp. en er viel sneeuw. Tijdens een volledige bekentelling in Groesbeek, op 22-11-1985 werden reeds 12 ex. geteld, die vrijwel alle solitair werden gezien. Dit wijst nog op een groot voedselaanbod langs alle beekoevertjes. Door toch minder voedselaanbod in de omliggende gebieden werd de Waterpieper naar Groesbeek gedreven.

Tussen begin en midden dec. schoten de aantallen weer omlaag. Door de omhooglopende temp. werden er steeds minder Waterpiepers waargenomen.

Eind dec. gingen de temp. weer omlaag en hierbij gingen de aantallen ook weer omhoog. Vanaf deze periode concentreerden de meeste Waterpiepers zich in een groepje in een weiland langs de Lage Horst. Dit weiland werd begraast door een pony die steeds als het ware het voedsel bereikbaar hield. Er was na eind dec. steeds minder voedsel voorhanden, alleen in dit ene weiland in overvloed, zodat de Waterpiepers hier het meeste foerageerden.

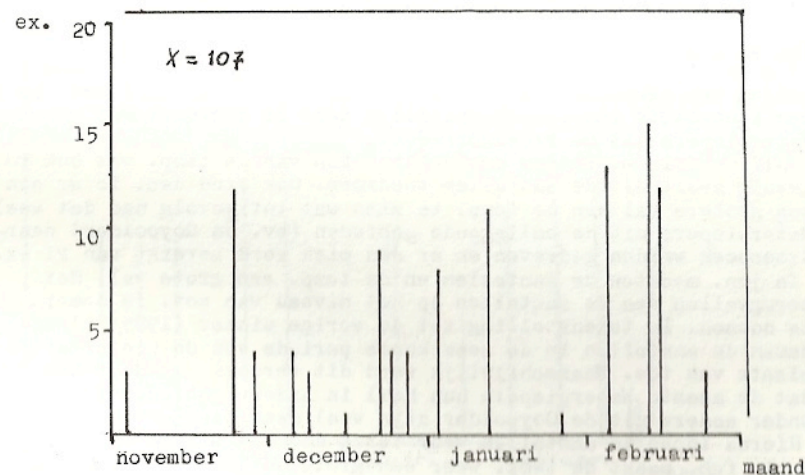
Eind jan. werd weer gekenmerkt door hogere temp., zodat de aantallen afnamen tot slechts 1 ex.

De maand feb. werd gekenmerkt door zeer lage temp. (tot -15°C .) en veel ijs en sneeuw. In figuur 24. is te zien dat in de koudste maand de aantallen het hoogst waren. In de omliggende gebieden werd het aanbod aan voedsel vrijwel nihil, de meeste Waterpiepers werden naar Groesbeek gedreven. Ook hier werden ze vrijwel alleen nog langs de Lage Horst waargenomen.

Figuur 23. De min. (=1.) en max. (=2.) temp. per dag gemeten in Groesbeek-Oost. winter 1985/86.

Figuur 24. (onder) Het aantal Waterpiepers per dag langs de Groesbeekse beken winter 1985/86.

9.2.1. De Waterpieper in Groesbeek winter 1986/87

De eerste Waterpiepers werden rond half oktober in Groesbeek gezien. Tot half nov. vond er vrijwel alleen maar doortrek plaats in het gebied.

De aantallen die deze winter werden waargenomen staan uitgezet in figuur 26.

Na half nov. werden er hogere aantallen waargenomen, rond de 10 ex. Net zoals in de vorige winter (1985/86) werden in deze periode alle Waterpiepers solitair gezien, verspreid over het gehele bekenstelsel.

De eerste piek, van 21 ex., is op 21-12-1986 te zien. Deze wordt waarschijnlijk veroorzaakt door de val van de temp. in deze tijd. Een groot deel hiervan werd langs de Lage Horst waargenomen.

De val van de aantallen in januari is ipmerkkelijk te noemen. De aantallen vielen in deze periode terug op het niveau van nov. Waarschijnlijk zullen de meeste Waterpiepers in deze periode hun heil elders hebben gezocht waar meer voedsel aanwezig is (bv. Ooypolder).

Na de val in januari herstelden de aantallen zich in feb. weer. (waarschijnlijk door doortrek). Op 13-2-1987 werd de tweede piek bereikt. Hiervan werd een groep van 20 ex. in de weilanden langs de Lage Horst waargenomen.

De aantallen nemen hierna snel af (waarschijnlijk door wegtrek, of warmere temp.) tot nog enkele ex. op het einde van feb.

Begin mrt. werden er weer meer Waterpiepers waargenomen (zeer lage temp. in deze periode). Hierna werden nog slechts enkele ex. gezien. Maar op 29-3-1987 was er weer een opleving te zien (doortrek). De laatste Waterpiepers werden op 2-4-1987 in het gebied waargenomen.

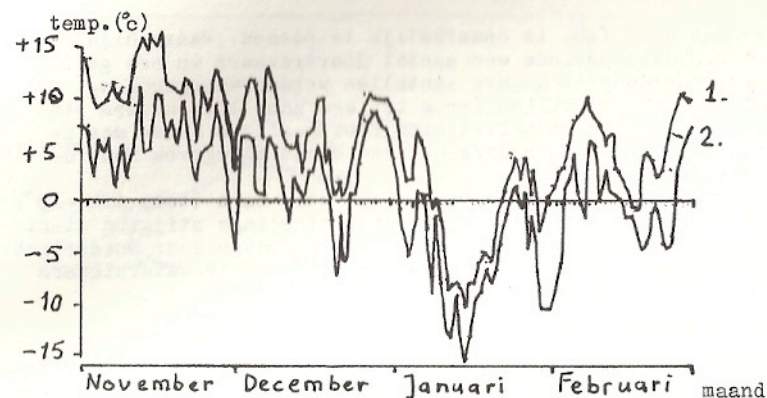
9.2.2. Het weer en de Waterpieper in Groesbeek winter 1986/87

In dit hoofdstukje is alleen weer de periode nov.-mrt. (de winter) uitgewerkt. De verschillende tempraturen staan uitgezet in figuur 25, en zie voor de aantallen weer figuur 26.

Tussen half okt. en half nov. werden er al wel Waterpiepers in het gebied waargenomen, maar het betrof doortrekkers. Half nov. is er een toename te zien, waatschijnlijk door de aankomst van Waterpiepers uit de broedgebieden.

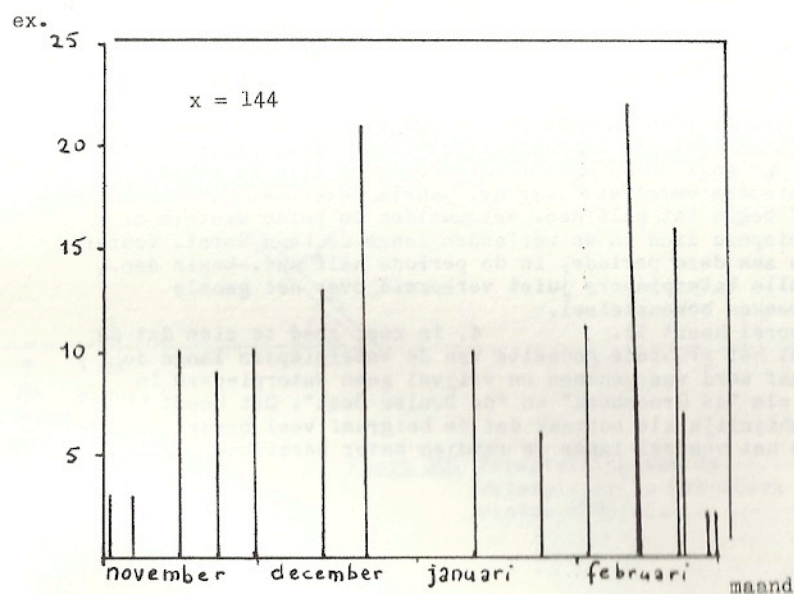
Half dec. is er ineens een val te zien van de temp. wat ook tot gevolg heeft dat de aantallen toenamen. Ook eind dec. is er een nog grotere val van de temp. te zien wat tot gevolg had dat veel Waterpiepers uit de omliggende gebieden (bv. de Ooypolder) naar Groesbeek werden gedreven en er een piek werd bereikt van 21 ex.

In jan. maakten de aantallen en de temp. een grote val. Het terugvallen van de aantallen op het niveau van nov. is opmerkelijk te noemen. In tegenstelling tot de vorige winter (1985/86) nam de aantallen in de zeer koude periode van de winter af in plaats van toe. Waarschijnlijk werd dit veroorzaakt door het feit dat de meeste Waterpiepers hun heil in andere gebieden zochten. Onder andere uit de Ooypolder zijn veel meer waarnemingen bekend. Hierna lopen de aantallen weer terug door de stijgende!! temp. Begin feb. maakt de temp. weer een grote duikeling waardoor de aantallen weer fors toenemen.

Figuur 25. De minimum (=2.) en maximum (=1.) temp. per dag gemeten in Groesbeek-Oost winter 1986/87.

Figuur 26. (onder) Het aantal Waterpiepers per dag langs de Groesbeekse beken winter 1986/87.

De piek van half feb. is opmerkelijk te noemen. Waarschijnlijk waren er in deze periode een aantal doortrekkers in het gebied aanwezig, waardoor er hogere aantallen werden waargenomen.

Hierna lopen de aantallen terug tot een zeer laag niveau eind feb. De teruggang van de aantallen eind feb. heeft te maken met de stijging van de temp. in deze periode en de terugtrek naar de broedgebieden.

Begin mrt. (niet afgebeeld) vvoor het zeer hard (temp tot -10°C). Hierbij lieten de aantallen weer een plotselinge stijging zien. Veel Waterpiepers werden naar Groesbeek gedreven door voedselgebrek in de omliggende gebieden. Ook veel doortrekkende Waterpiepers strandden in Groesbeek.

9.3. Verspreiding in Groesbeek

De verspreiding van de Waterpieper in Groesbeek in de winters 1985/86 en 1986/87 is uitgezet in kaart 10 en 11.

In beide kaarten is te zien dat hier het zwaartepunt ligt in de weilanden langs de Lage Horst. Hier waren meestal de meeste Waterpiepers waar te nemen. In veel mindere mate werden er foeragerende Waterpiepers langs de beken gezien.

In onderstaande tabel 4. is per maand de procentuele verhouding tussen de aantallen langs de Lage Horst en de totale aantallen, verspreid over het gehele bekenstelsel, bekeken over de winters 1985/86 en 1986/87.

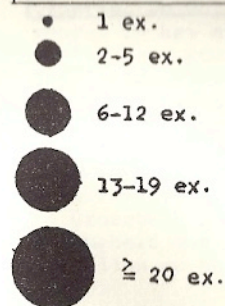
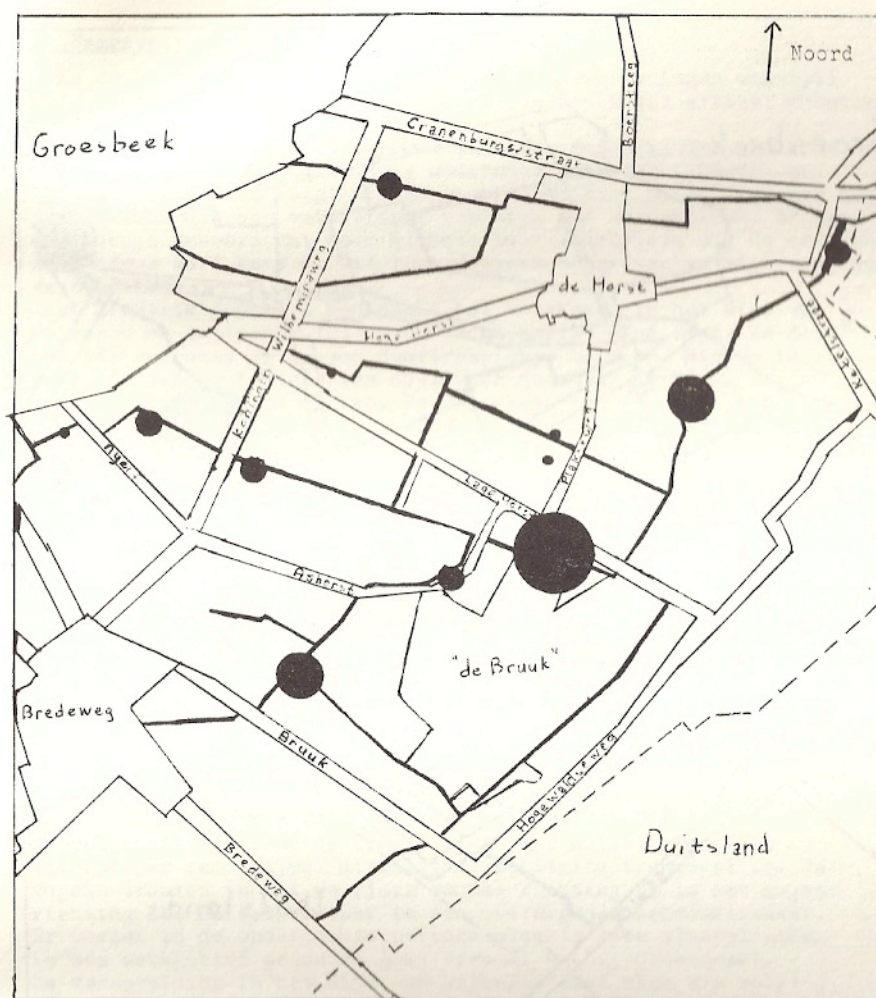
tabel 4. Het procentueel aandeel Waterpiepers langs de Lage Horst in verhouding met de totale aantallen waargenomen Waterpiepers in Groesbeek.

	nov.	dec.	jan.	feb.	totaal
%-aandeel langs Lage Horst	15,6	38,5	57,1	87,7	52,0

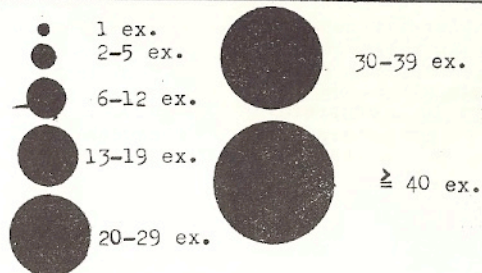
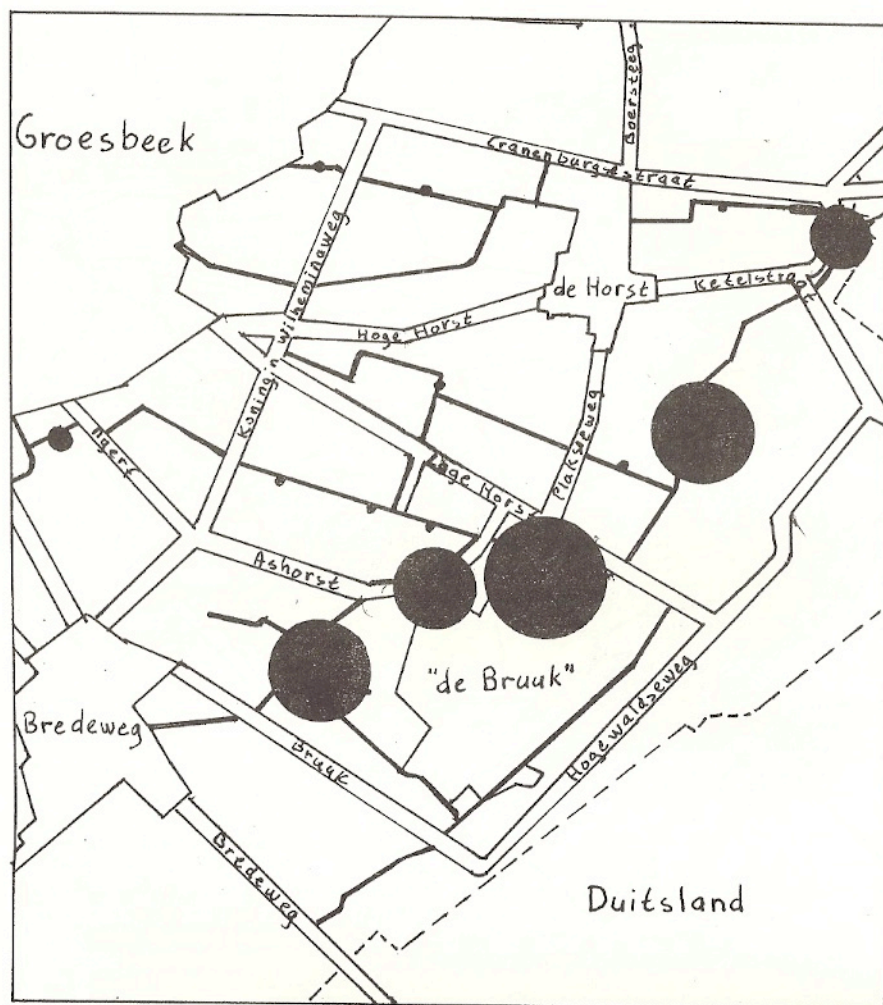
Hierin is te zien dat het percentage gedurende de winter steeds verder toeneemt. In februari zijn vrijwel alle Waterpiepers aanwezig langs de Lage Horst. In november zijn de meeste Waterpiepers verspreid over het gehele bekenstelsel.

Vanaf begin tot half dec. verzamelden in beide winters de Waterpiepers zich in de weilanden langs de Lage Horst. Vooraf gaande aan deze periode, in de periode half okt.-begin dec., zijn alle Waterpiepers juist verspreid over het gehele Groesbeekse bekenstelsel.

In vooral kaart 11. 4. is zeer goed te zien dat de vrijwel het grootste gedeelte van de Waterpiepers langs de Leigraaf werd waargenomen en vrijwel geen Waterpiepers in beken als "de Groesbeek" en "de Drulse Beek". Dit heeft waarschijnlijk als oorzaak dat de Leigraaf veel breder is en daarom het voedsel langs de randjes beter bereikbaar is.

Kaart 10. Verspreiding van de Waterpieper in Groesbeek winter 1985/86.

Kaart 11. Verspreiding van de Waterpieper in Groesbeek winter 1986/87.

10. Samenvatting

In de jaren 1966 t/m 1986 werden er 465 waarnemingen van 1361 Waterpiepers in ons archief verzameld, waaruit dit artikel ontstond.

Het eerste deel bestaat uit een algemene beschrijving van de soort *Anthus spinoletta*, met de drie ondersoorten Water-, Oever- en Rotspieper. Hierna volgt een algemeen deel over de Waterpieper zelf. De geluiden die een Waterpieper uit zijn erg verscheiden. Er werd een roepje gehoord dat door slechts twee schrijvers uit de bekeken literatuur werd gemeld. Dit roepje bleek specifiek te zijn voor de Waterpieper.

Het grootste gedeelte behandelt het voorkomen in het Rijk van Nijmegen en omstreken. De najaarstrek begint eind sept. In de 5^e pentade van okt. is er een doortrekpiekje te zien. Hierna is er vanaf de tweede pentade van nov. weer doortrek te zien. De voorjaarstrek begint in feb. De 3^e pentade van feb. en de 5^e en de 6^e pentade van mrt. laten doortrekpieken zien. In april stopt de doortrek. In de 3^e decade van dec. wordt het max. aantal bereikt, waarna de aantallen afnemen tot eind jan. De gemiddelde eerste waarnemingsdatum in het najaar lag op 15 okt. en in het voorjaar lag deze op 7 april. Uit het voorkomen over de jaren blijkt dat in koude winters er meer Waterpiepers werden waargenomen. Uit de verdeling van de groepsgroottes blijkt dat de Waterpieperseen doorgaans solitaire vogel is, hoewel het aantal grote groepjes (>15 ex.) de laatste winters sterk toeneemt. De grootste waargenomen groep tot 1987 bestond uit 16 ex. De gemiddelde groepsgrootte bedroeg 2,93 ex. De biotoopkeuze van de Waterpieper is zeer verschillend; "plassen", "beken" en "tijdelijke plasjes & drasjes" zijn in deze volgorde het meest bezocht. Het jaarritme per biotoop is ook verschillend. In de trektijd (nov.) worden "plassen" het meest bezocht, in het begin van de winter (dec.) "beken" en op het eind van de winter (feb.) "tijdelijke plasjes & drasjes". De trekwaarnemingen beperken zich vrijwel geheel tot in de maanden waarin veel doortrek plaatsvindt. Uit de groepsgrootte tijdens de trek blijkt zeer duidelijk dat de Waterpieper een vrijwel uitsluitend solitaire trekvogel is. De vogels trokken in het voorjaar vooral richting O, in het najaar richting ZW. De Waterpieper is een overwegende ochtendtrekker. Er werden in de onderzochte periode slechts twee slaapplekken in ons werkgebied gevonden (bij Dreumel en bij Groesbeek). De verspreiding in het Rijk van Nijmegen laat zich als volgt typeren: De Ooypolder is een vrij belangrijk doortrekgebied, vooral in het najaar; De Groesbeekse beken zijn in de gehele winter zeer goed bezet met Waterpiepers; Zowel het Land van Maas en Waal als het Land van Cuyk zijn in de winter redelijk bezet. Het totale bestand aan overwinterende Waterpiepers bedraagt ongeveer 150-500 ex., waarbij de strengheid van de winter zorgt voor een zekere doorstroom. Het winterbestand neemt van december naar februari af. Maar een deel blijft de gehele winter op dezelfde plaats overwinteren. De Waterpieper in Groesbeek bleek erg afhankelijk te zijn van de temp. en de strengheid van een winter. Bij lage temperaturen bleken de aantallen de hoogte in te schieten en bij hoge temperaturen bleken

de aantallen zeer laag uit te vallen. Uit de verspreiding over Groesbeek, bekeken over twee winters, bleek dat meer dan de helft van de waargenomen aantallen langs de Lage Horst werden waargenomen.

10.1. Status in het Rijk van Nijmegen e.o.

De Waterpieper is in het Rijk van Nijmegen e.o. een doortrekker in vrij klein tot vrij groot aantal en wintergast in vrij klein tot groot aantal.

Dankwoord

Ik kreeg van veel waarnemers gegevens binnen. Al deze mensen zou ik willen bedanken. Zonder hun inzet zou dit artikel nooit ontstaan zijn. Ook speciale dank aan de waarnemers (in willekeurige volgorde): Jan Jacobs, Dik Heg, Michel Klemann, Michiel v.d. Weide, Edward Jans en Peter Brouwer. Met Peter dank aan alle archivariissen in de loop van de jaren, die jaar in jaar uit het archief hebben bijgehouden. Daarnaast dank aan Harrie-Jan Hendricks Franssen voor het verstrekken van alle weersgegevens en natuurlijk "good old" Johan Thissen, die o.a. veel literatuurgegevens voor mij verzamelde.

Uiteraard houd ik me voor eventuele kritiek aanbevolen.

Leon Engels

Literatuurlijst

- Alleyn, W.F. et al. 1971. Avifauna van Midden Nederland. Van Gorkum, Assen. 342-343
- Berg, M. van den. 1975. Gedrag en determinatie van de Waterpieper op z'n slaappleaats. Limosa 48: 158-162
- Bergh, L.M.J. van den. 1979. Vogels van de Grote Rivieren. Het Spectrum, Utrecht. 289-290
- Bijlsma, R. 1977. Voorkomen en determinatie van A.s. spinoletta en A.s. littoralis in de uiterwaarden van de Rijn bij Wageningen. Limosa 50: 127-136
- Brouwer, P. & R. Gorissen & W. Hagemeyer & W. Helmer. 1985. Vogels van de Ooypolder. VWG Rijk van Nijmegen en omstreken. O.M. van Hoorn, Nijmegen. 231-232
- Christaens, R. & R. Nelissen. 1970. Aanmerkingen bij een overwinteringsplaats van Anthus spinoletta spinoletta te Tongeren. Gerfaut 60: 227
- Dort, J. van. 1985. De Waterpieper in de Bethunepolder in de winter van 1983/84. De Kruisbek 28 (1): 1-4
- Dijk, A.J. van. & B.L.J. van Os. 1982. Vogels van Drente. Van Gorkum, Assen. 230
- De Fraine, R. 1981. Voorkomen en trekgedrag van de Waterpieper Anthus spinoletta spinoletta in West-Europa. Wielewaal 47 (6): 242-245
- Ganzevles, W. et al. 1985. Vogels in Limburg, Maastricht. 197-198
- Glutz von Blotzheim, U. & K.M. Bauer & E. Bezzel. 1985. Handbuch der Vögel Mitteleuropas band 10. Akademische Verlagsgesellschaft, Wiesbaden. 677-719
- Harrison, C. 1977. Elseviers Broedvogelgids. Elsevier, Amsterdam. 229
- Heinzel, H. & R. Fitter & J.F. Parslow. Elseviers gids van de vogels van Europa. Elsevier Amsterdam/Brussel. 210.
- Heijnen, T. 1985. Waterpiepers: determinatiekenmerken en enige opmerkingen over gedrag en voorkomen. De Roodborsttapuit 4 (3): 14-21
- Hustings, F. 1979. Waterpiepers, Witte Kwikstaarten en andere vogels op een waterzuiveringsinstallatie. In Vogelvlucht 2 (3): 14-21
- Hustings, M.F.H. et al. 1985. Vogelinventarisatie. Pudoc, Wageningen
- Jacobs, J. 1985. Bekentellingen. sub-titel: tellingen van beekvogels in Groesbeek winter 1984/85. De Mourik 11 (2): 66-68
- Johnson, I.G. 1970. The Water Pipit as a winter visitor to the British Isles. Bird Study 17 (4): 297-319
- Koning, F.J. 1982. Over fenologie en biometrie van Oever- en Waterpieper Anthus spinoletta. Limosa 55 (4): 115-120
- Mildenberger, H. et al. 1984. Die Vögel des Rheinlandes. deel 2. Die gesellschaft Rheinischer Ornithologen, Düsseldorf. 201-203
- Pätzold, R. 1984. Der Wasserpieper. Neue Brehm Bücherei, Wittenberg, Lutherstadt.
- Peterson, R. & G. Mountfort & P.A.D. Hollom. 1984. Petersons Vogelgids. Bewerkt en vertaald door J. Kist. Elsevier, Amsterdam. 140-141
- Pförr, M. & A. Limbrunner. 1981. Thieme's Vogelatlas: De Europese broedvogels deel 2. Bewerkt en vertaald door M.A. IJsseling. Thieme, Zutphen. 142-143
- Ploeg, D.T.E. van der. 1980. Vogels in Friesland. Avifauna van Friesland deel 3. De Tille, Leeuwarden. 1061
- Sluifers, J.E. 1975. Prisma Vogelboek. Het Spectrum Utrecht/Antwerpen. 163-164
- Steinbach, R. 1977. Der Berg-Wasserpieper, Anthus spinoletta spinoletta (L.) als Durchzügler und Wintergast am Speicherbecken Windischleuba 1954 bis Frühjahr 1974. Bericht der Beobachtungsgemeinschaft Stausee Windischleuba. Abhandlungen und Berichte des naturkundlichen Museums "Mauritianum" 9 (2): 129-136
- Witt, K. 1982. Der Bergpieper Anthus spinoletta spinoletta als nordlichen Mitteleuropa. Vogelwelt 103 (3): 90-111

Leon Engels
Schubertstraat 12
6561 EN Groesbeek
tel. 08891-73401

VAN DE BESTUURSTAFEL

ALGEMENE LEDENVERGADERING

Donderdag 3 maart 1988 20.00 uur zaal N5
Wiskunde en Natuurwetenschappen Heyendaalseweg Nijmegen

AGENDA

1. Opening en definitieve vaststelling van de agenda
2. Notulen van de vorige vergadering d.d. 10-9-1987 (zie Mourik 13-4/5)
3. Mededelingen van het bestuur
4. Jaarverslag. Alle activiteiten van 1987 worden nagelopen.
5. Financiële verslag en kascontrole (zie onder)
6. Aanschaf computer
7. Vogelcursus
8. Broedvogelinventarisaties
9. Rondvraag en sluiting

FINANCIËEL OVERZICHT 1987

ONTVANGSTEN

Saldo per 1-1-87	f 10360,93
Contributies 1987	- 2261,00
Contributies 1988	- 475,00
Rente	- 544,10
Vogelcursus St. Anthonis + Druten	- 247,80

UITGAVEN

Drukwerk "Mourik"	f 1358,05
Porti "Mourik"	- 458,50
Redactiekosten	- 86,20
Enveloppen	- 93,80
Archiefmateriaal	- 105,85
Bestuurskosten	- 187,45
Vergaderkosten	- 113,10
Werkgroep Avifauna I.v.C.	- 552,18
Lezingen	- 211,50
Acceptgiros	- 102,00
Werkgroep Land van Cuyk	- 73,00
SOVON	- 75,00
Gelderse Milieu Federatie	- 75,00
Kamer van Koophandel	- 60,00
Voordelig saldo 31-12-87	- 10337,20

f 13888,83
=====

f 13888,83
=====

AKTIVITEITEN

Ook dit voorjaar is er weer een kampje op het vogelrijke Ameland. Er wordt overnacht bij de familie Kiewiet te Buren. De kosten zijn voor de overnachting maar f 8,- per persoon per nacht. Verder komen hier uiteraard de kosten voor het eten, dat zelf gekookt wordt, nog bij. Ameland in het voorjaar is een belevenis! Opgave zo snel mogelijk bij Laurens Rietveld.

Periode: vrijdag 1 april t/m maandag 4 april (Pasen).

Laurens Rietveld, Grotestraat 83, 6511 VB Nijmegen, 080-227925

Aanwijzingen bij het schrijven van bijdragen voor "de Mourik"

Kopij wordt bij voorkeur getypt geleverd, dit in verband met een snelle verwerking van de stukjes.

Wanneer U zelf typt: een duidelijke, scherpe letter; dus geen versluten lint, machine schoonmaken en bij voorkeur een wegwerp-carbonlint gebruiken. Tikken op gewone A4-vellen, kantlijn links en rechts 2 cm., onder en boven 2,5 cm.; dicht opeen typen (regelstelling 1).

Langere artikelen worden bij voorkeur in verschillende hoofdstukjes verdeeld, dit i.v.m. de leesbaarheid. Bij het weergeven van onderzoeksresultaten is een goede indeling: Inleiding, Methode, Resultaten, Discussie (of Bespreking), Literatuur.

Wanneer literatuurgegevens verwerkt worden moet altijd de bron worden aangegeven. In de tekst gebeurt dit door het vermelden van schrijver(s) en jaartal van publicatie, voorbeeld: (Brouwer et.al. 1985). Onder het hoofdstukje "Literatuur" wordt de bron vervolgens nader omschreven, zoals in onderstaande voorbeelden:

Brouwer, P. & Gorissen, R. & Hagemeyer, W. & Helmer, W. 1985. Vogels van de Ooijpolder. VWG Rijk van Nijmegen en omstreken. O.M.van Hoorn, Nijmegen.

van Swaay, C. 1985. De Rode en Zwarte Wouw (Milvus milvus en Milvus migrans) in het Rijk van Nijmegen. de Mourik 11 (2): 52-62.

(bij boeken dus uitgever en plaats van uitgave; bij bladen eerst jaargang, dan nummer en de bladzijden waarover het artikel loopt).

Wanneer U tabellen en figuren in Uw artikel plaatst: voorzie elke tabel en figuur van een nummer (tabel 1, 2 etc.; figuur 1, 2 etc.) zodat U makkelijk in de tekst naar een tabel of figuur kunt verwijzen. Voorts moet elke figuur en tabel voorzien zijn van een korte maar duidelijke verklarende tekst, zodat de lezer weet waar de tabel of figuur over gaat.

Soortnamen van vogels worden altijd met een hoofdletter gespeld, dus Zwarte Zeeëend, Koolmees etc.. Soort- of familiegroepen echter steeds met een kleine letter, dus eenden, zeeëenden, mezen. Wetenschappelijke namen worden met een hoofdletter en vervolgens met een kleine letter geschreven, dus Athene noctua, Turdus torquatus (bij de eerste keer is het gebruikelijk om de naamgever te vermelden: Turdus torquatus (L.)), "L." staat voor Linnaeus).

Voorts is de redactie altijd bereid U bij te staan, onder andere bij het verzamelen van literatuur- en archiefgegevens.

Aanwijzingen bij het maken van illustraties

Pentekeningen met Oost-Indische inkt op wit papier of transparant. Bij voorkeur ongeveer 1,5 tot 2 maal de grootte waarop ze afgedrukt moeten worden.

Overtredingen van de Vogelwet, Jachtwet en de Natuurbeschermingswet

Deze kunnen gemeld worden aan de heer P. Brugman, Regt.Stoottroepenstraat 14, 5431 TA Cuyk, tel. 08850-15901 (Controleur Vogelwet). Strafbare feiten die direct of indirect te maken hebben met de bescherming van de natuur (Jachtwet, Vogelwet, Visserijwet, Natuurbeschermingswet e.d.) kunnen uiteraard gemeld worden bij de plaatselijke politie, maar ook bij de gespecialiseerde Veldpolitie. Telefoonnummers van de meldkamers van de Veldpolitie: Gelderland 055-664455, Noord-Brabant 04116-72189 (bij geen gehoor Piet Bouten 04113-2102), Limburg 04746-1370.

Dood gevonden vogels

Deze kunnen voor onderzoek ingezonden worden naar het Centraaldiergeneeskundig Instituut, met name wanneer de omstandigheden verdacht zijn. Verkeers-, olie- slachtoffers e.d. worden niet onderzocht. Adres: C.D.I. afd. B.P., Edelhertweg 15, 8219 PH Lelystad, tel. 03200-73911.

Ringen

Wanneer U een ring vindt of bij een vogel afleest kunt U de ring of cijfercombinatie opsturen naar: Vogeltrekstation, Antwoordnummer 341, 6660 VE Heteren. Bij dit station kunt U ook speciale formulieren voor het insturen opvragen. Zowel binnenlandse- als buitenlandse ringen worden verwerkt.